

ภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมผ่านสื่อดิจิทัล อาร์ต

Language and Concepts in Religious Narratives and
Morality through Digital Artศุภฤกษ์ คณิตวานันท์¹Suparirk Kanitwaranun¹

Received: 09/08/2023

Revised: 09/12/2023

Accepted: 13/12/2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง ภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม (Language and Concepts in Religious Narratives and Morality) เป็นงานวิจัยสร้างสรรค์ (Creative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาเรื่องภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม 2) เพื่อศึกษาการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวแบบดิจิทัล อาร์ต และศิลปะการจัดวางที่ปรับเปลี่ยนไปตามพื้นที่ และ 3) เพื่อนำเสนอมุมมองเรื่องภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ผ่านผลงานในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวแบบดิจิทัล อาร์ต และศิลปะการจัดวางที่ปรับเปลี่ยนไปตามพื้นที่

ผู้วิจัยใช้มุมมองทางปรัชญาแบบสัญวิทยา (Semiology) และปรัชญาในงานเขียนของปอล ริโกเออร์ (Paul Ricoeur) ที่ผสมผสานมุมมองแบบปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) กับการตีความแบบเฮอเมนูติกส์ (Hermeneutic) มาวิเคราะห์เรื่องการทำความเข้าใจมนุษย์และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่า (narrative) เพื่อใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานภาพเคลื่อนไหวด้วยสื่อดิจิทัล อาร์ต โดยใช้ตัวอักษรภาษาไทยแบบบาลี และภาพงานจิตรกรรมไทยมาเป็นสื่อในการสร้างสรรค์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อสะท้อนเรื่องข้อจำกัดในการรับรู้ และการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมในยุคข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการมีอิสระในการกำหนดความเป็นไปได้ และเสรีภาพในการเลือกของมนุษย์ยุคร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ผลการวิจัยพบว่า ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมหนึ่ง ในความหมายที่ระบบภาษาหรือสัญญาณที่อยู่ในโครงสร้างภาษานั้น ๆ ส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ นอกจากภาษายังมีรูปภาพ วัตถุสิ่งของ และเสียง ซึ่งข้อจำกัดของระบบภาษาและมโนทัศน์ดังกล่าว ยังส่งผลต่อการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และเกณฑ์ตัดสินในด้านต่าง ๆ เรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมที่ถูกความเข้าใจก่อนการสำนึกได้ตีกรอบเอาไว้ ที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของไทยได้เป็นอย่างดีในการทำความเข้าใจจนบรรทัดฐานทางศีลธรรมแบบไทย ผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาที่ถูกขัดกับนิยามเรื่องความดี และการอธิบายสังคมด้วยเรื่องบุญบาปมีกับลำดับขั้นทางสังคม รวมถึงการตีความทางศีลธรรมให้เป็นแบบศาสนาเพียงแบบเดียว โดยปราศจากการตั้งคำถามต่อประเด็นเรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันของผู้คนในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และนำเสนอผ่านผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบการติดตั้งภาพเคลื่อนไหว (video installation) อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ชมได้เข้าถึงแนวคิดและมุมมองของผู้วิจัยผ่านประสบการณ์ทางศิลปะ

¹ สาขาวิชาจิตรกรรมสร้างสรรค์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Creative Painting, Faculty of Fine and Applied Arts, Burapha University

ผู้นิพนธ์ประสานงาน อีเมล: suparirkk@gmail.com

คำสำคัญ: มโนทัศน์ เรื่องเล่า ศาสนา ศีลธรรม ดิจิทัล อาร์ต

Abstract

The research titled “Language and Concepts in Religious Narratives and Morality” is creative research. The objectives of this research included 1) studying language and concepts in religious narratives and morality. 2) studying the creation of works in the form of digital moving image art, and installation art. 3) presenting perspectives on language and concepts in religious narratives and morality through works in the form of digital moving image art, and installation art.

The researcher analyzed the philosophical perspectives; semiology and Paul Ricoeur’s writings that combine Phenomenology with Hermeneutics to analyze understanding humans and creating identity through the narrative to the creation of digital moving images by using Pali-style Thai characters, and Thai traditional painting as a medium to creating by computer program. To reflect the limitations of perception and understanding social phenomena in the digital age. Including having the freedom to determine the possibilities and the freedom of choice of contemporary human beings that are constantly changing.

The results revealed that language reflects human concepts in a society. In the meaning that the language system or signs in that language structure affect human thinking and behavior. Besides language, there are also pictures, objects, and sounds. The limitations of the language system and concepts affect the understanding of social changes, cultures, norms, and criteria for judging in various fields. Religious narratives and morality framed by pre-conscious understanding reflect Thai society and culture as well in understanding Thai moral tradition through religious narratives that monopolize the definition of goodness. Explaining society with merit to social hierarchy Including the moral interpretation as only religion without questioning issues such as rights, liberties, justice, and equality of people in society which the researcher has synthesized and presented through creative works in the form of video installation. It also allows the audience to access the concepts and perspectives of the researcher through art experience.

Keywords: Concept, Narrative, Religious, Moral, Digital art

1. บทนำ

มนุษย์ใช้ระบบภาษาเพื่อการสื่อสารและเชื่อมต่อกันเป็นสังคม เพื่อจำแนกสิ่งที่อยู่ในระบบและสิ่งที่ยอยู่นอกระบบภาษานั้น ๆ ทั้งระบบภาษาและโครงสร้างของภาษา มีหน้าที่กำหนดคุณค่าและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ที่สามารถสะท้อนออกมาให้เห็นได้ในรูปแบบของวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม กฎหมาย เรื่องเล่าทางศาสนา และวรรณกรรม แต่คุณค่าดังกล่าวย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามมโนทัศน์ของมนุษย์ในแต่ละสังคมและยุคสมัย ซึ่งในแนวคิดแบบสัจนิยมวิทยาศาสตร์ที่อธิบายว่าภาษาไม่เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมและหากความหมายของภาษาไม่ได้เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงสื่อกลางที่สื่อถึงภาพตัวแทนความจริงของสังคมนั้น ๆ ภาพตัวแทนที่สื่อสารผ่านเรื่องทางศาสนาและกรอบของศีลธรรมในสังคมก็เช่นกัน ทำให้การตีความทางศีลธรรมเป็นแบบศาสนาเพียงแบบเดียว ส่งผลต่อการยึดติดกับคุณค่าแบบลำดับขั้นสูงต่ำ รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์และความจริงขึ้นมา ที่เป็นเพียงภาพตัวแทนของความจริงที่ถูกสร้างขึ้นมาจากสังคม ๆ หนึ่งเท่านั้น

มุมมองของผู้วิจัย ในเรื่องภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม (Language and Concept in Religious Narratives and Morality) ที่ผู้วิจัยนำเรื่องระบบภาษากับการเข้าถึงความจริงผ่านมโนทัศน์ของผู้คนในสังคม ที่สะท้อนเรื่องการสื่อความหมายทางศาสนาและศีลธรรม ผ่านการเปรียบเทียบในเรื่องคู่ตรงข้าม (binary opposite) อย่างนรก - สวรรค์ การให้คุณค่ากับบาปบุญที่ส่งผลต่อชาติกำเนิด การตีความเรื่องศีลธรรมและความดีที่วางอยู่บนคำสอนทางศาสนา ผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาที่เป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นบนพื้นฐานของความศรัทธาในศาสนาที่ถือเป็นมโนทัศน์ของผู้คนในอดีต และเป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกของแต่ละบุคคลที่จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม เรื่องเล่าทางศาสนาเป็นการแฝงมุมมองทางศีลธรรมของผู้แต่ง ซึ่งอยู่ในงานเขียนประเภทชาดก นิทานพื้นเมือง เรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าและเรื่องแต่งที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา เช่น ไตรภูมิหรือเทวภูมิภพ ที่มีเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วน กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ แต่งโดยพญาสิทธิ ในช่วงปี พ.ศ. 1888 ถือเป็นวรรณคดีไทยเรื่องแรก ที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย ซึ่งในทุกเรื่องเล่าล้วนมีความหมายแฝง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง

เรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมในสังคมไทย ยังส่งผลต่อมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมผ่านระบบภาษาและโครงสร้างของภาษาที่กำหนดคุณค่าและพฤติกรรม ทั้งยังสามารถสะท้อนออกมาให้เห็นได้ในรูปแบบของวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม กฎหมาย วรรณกรรมและงานศิลปะประเภทต่าง ๆ ซึ่งหากพิจารณาถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางทางสังคม และการเมืองในสังคมไทยช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เกิดความขัดแย้งทั้งเรื่องการให้คุณค่าและความหมายกับมุมมองที่แตกต่างกัน ในสังคม ส่งผลให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงออกทางความคิดอย่างหลากหลายในสังคม การใช้ชุดความจริงที่แตกต่างกันในการให้คุณค่าและความหมายเรื่องความจริง ความดี และความงาม อีกทั้งยังสะท้อนเรื่องการทำความเข้าใจ ขนบธรรมเนียมทางศีลธรรมแบบไทย ผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาที่ผูกขาดกับนิยามเรื่องความดีและบุญบารมี การตีความทางศีลธรรมให้เป็นแบบศาสนาเพียงแบบเดียว รวมถึงการยึดติดกับคุณค่าแบบลำดับขั้นสูงต่ำย่อมส่งผลต่อการแสดงออกเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกันในสังคมที่สะท้อนเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางมโนทัศน์ และความสลับซับซ้อนที่มากขึ้นในยุคข้อมูลข่าวสารในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อวิเคราะห์มาแสดงออกผ่านงานดิจิทัล อาร์ต (Digital art) ซึ่งเป็นสื่อศิลปะที่สามารถใช้เทคนิคทางคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์ดิจิทัลช่วยในการสร้างรูปทรงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผสมผสานกับตัวอักษร การตกแต่งภาพ การสร้างภาพเคลื่อนไหว และสามารถเขียนภาพขึ้นมาใหม่ผ่านโปรแกรมทั้งในคอมพิวเตอร์และแอปพลิเคชันต่าง ๆ ดิจิทัล อาร์ตเป็นทั้งรูปแบบและเทคนิคที่น่าสนใจและสามารถนำมาสร้างภาพ และภาพเคลื่อนไหวให้สัมพันธ์กับแนวคิดของผู้วิจัยได้มากกว่าการแสดงออกทางศิลปะในด้านอื่น ๆ โดยผู้วิจัยใช้โปรแกรมและแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่น Procreate, Photoshop, After Effect และ Premiere เป็นต้น รวมถึงการเผยแพร่ผลงานภาพเคลื่อนไหวผ่านเว็บไซต์ที่ผู้คนในสังคมยุคดิจิทัลสามารถเข้าถึงได้ไม่ยากนัก หรือการสร้างความตื่นตาด้วยเครื่องฉายภาพขนาดใหญ่ตามนิทรรศการต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้รูปแบบศิลปะการจัดวางในการเผยแพร่ผลงานเพื่อให้ผู้ชมได้เข้าถึงผลงาน และได้รับประสบการณ์ในการรับรู้ผลงานศิลปะได้อย่างเต็มที่

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาเรื่องภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม
- 2.2 เพื่อศึกษาการสร้างสรรคผลงานภาพเคลื่อนไหวแบบดิจิทัล อาร์ต และศิลปะการจัดวางที่ปรับเปลี่ยนตามพื้นที่
- 2.3 เพื่อนำเสนอมุมมองเรื่องภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ผ่านผลงานภาพเคลื่อนไหวแบบดิจิทัล อาร์ต และศิลปะการจัดวางที่ปรับเปลี่ยนตามพื้นที่

ขอบเขตของโครงการวิจัย

ขอบเขตทางด้านเนื้อหาเป็นการนำเสนอมุมมองเรื่องระบบ และโครงสร้างทางภาษาที่เป็นตัวแทนมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมเพื่อการเข้าถึงความจริงและข้อจำกัดต่าง ๆ ผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ซึ่งผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์แนวคิดใน

การสร้างสรรคผลงานรูปแบบภาพเคลื่อนไหวแบบดิจิทัล อาร์ต และนำเสนอศิลปะการจัดวางภาพเคลื่อนไหวที่ปรับเปลี่ยนไปตามพื้นที่

3. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างสรรค์

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดทางปรัชญาแบบสัญวิทยา (Semiology) มาอธิบายเรื่องภาษากับมโนทัศน์ ในความหมายที่ภาษาไม่ได้เข้าถึงความจริงใด ๆ ภาษาเป็นเพียงมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมหนึ่ง ๆ ส่วนมุมมองในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ผู้วิจัยนำแนวคิดของ ปอล ริเคอร์ (Paul Ricoeur) ในเรื่องการทำความเข้าใจมนุษย์และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่า (narrative)

แนวคิดทางปรัชญาเรื่องภาษากับมโนทัศน์

แนวคิดเรื่องภาษากับมโนทัศน์เริ่มจากวิธีคิดแบบสัญวิทยา (Semiology) มีต้นกำเนิดจากงานเขียนของเฟอร์ดินาน เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, ค.ศ. 1857 – 1913) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิส ผู้มีอิทธิพลสำคัญต่อการปฏิบัติที่เรียกว่า "The Linguistic Turn" ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ก่อให้เกิดความสนใจในด้านภาษาที่มีต่อวิธีคิดแบบเดิม ไม่ว่าจะเป็นระบบและโครงสร้างของภาษาที่ส่งผลต่อมโนทัศน์ของผู้คนในแต่ละสังคม ซึ่งภาษาในมุมมองของโซซูร์ก็เป็นระบบของสัญลักษณ์แบบหนึ่ง และยังมีระบบสัญลักษณ์อื่น ๆ เช่น พิธีกรรม งานศิลปะ บรรทัดฐานทางสังคม และสัญญาณต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา เพราะมนุษย์ทุกคนมีพื้นฐานความคิดผ่านภาษา หรืออาจกล่าวได้ว่าภาษามาก่อนความคิด โครงสร้างของภาษาเป็นตัวที่สร้างความจริงขึ้นมา ซึ่งเราสามารถคิดได้โดยผ่านภาษาเท่านั้น และการรับรู้ต่าง ๆ ของเราเกี่ยวกับความจริงนั้นได้ถูกวางกรอบหรือกำหนดโดยโครงสร้างของภาษาเช่นกัน

โซซูร์อธิบายถึงความสัมพันธ์ของการเกิดขึ้นของสัญลักษณ์ โดยเริ่มจากความคิด (concept) กับเสียง – ภาพ (sound – image) ความคิดกับเสียง – ภาพจะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน โซซูร์ใช้ศัพท์แทนความหมายเหล่านี้ว่า รูปสัญลักษณ์ (signifier) แทนเสียง – ภาพ (sound – image) และความหมายสัญลักษณ์ (signified) แทนความคิด (concept) โซซูร์ยังอธิบายว่า สัญลักษณ์ได้กำหนดสิ่งต่าง ๆ จากการแทนที่ของมโนทัศน์และเสียง – ภาพ โดยความคิดที่ถูกหมาย (signified) และตัวหมาย (signifier) ในความหมายของการบ่งบอก แสดงออกถึงสิ่งที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงและแยกออกจากการเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ซึ่งได้แบ่งสิ่งเหล่านั้นให้ออกเป็นส่วน ๆ (Saussure, 1959, p. 67) การทำความเข้าใจรูปสัญลักษณ์ (signifier) ในความหมายของโซซูร์ที่ว่ารูปสัญลักษณ์ไม่ได้เป็นวัตถุแต่เป็นร่องรอยประทับ (imprint) ของเสียงและภาพในสมองของเรา มันจึงมีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ก็มีเฉพาะ (concrete) ของตัวมันเอง ส่วนความหมายของคำ (word) สามารถก็แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ เป็นส่วนหนึ่งของความจริงที่มโนทัศน์นำมาใช้ อีกความหมาย คือ การมีความหมายในโลกแห่งความจริง

ความที่ไม่ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ใด ๆ (arbitrary) ของสัญลักษณ์ อธิบายให้เราเห็นถึงข้อเท็จจริงทางสังคมที่แยกออกมาในสร้างระบบภาษาของตัวเอง การสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็น แต่หากคุณค่ามันมีอยู่เฉพาะในการใช้งานและการยอมรับนี้ได้ถูกสร้างขึ้นโดยพวกเขาเอง ในความเป็นปัจเจกนี้ถือเป็นคุณค่าเฉพาะตัวที่ไม่เชื่อมโยงกับคุณค่าใด ๆ (Saussure, 1959, p. 113) จากแนวคิดสัญวิทยาของโซซูร์ที่ว่าภาษาไร้การอ้างอิงนอกตัวมันเองแล้ว ก็แปลว่าไม่มีความคิดหรือค่านิยมใด ๆ ซึ่งอยู่นอกปริณิสนทางวัฒนธรรมจะมากำหนดตัวภาษาได้ วัฒนธรรมนั้นประกอบไปด้วยความหลากหลายที่คนในวัฒนธรรมนั้นผลิตและผลิตซ้ำขึ้นมา แนวคิดของโซซูร์ยังทำให้เราเห็นถึงการเข้าถึงความจริงที่เปลี่ยนจากการยืนยันตัวตนของมนุษย์มาเป็นการคิดด้วยภาษา อาจกล่าวได้ว่าภาษามาก่อนความคิดหรือเราคิดผ่านโครงสร้างภาษา รวมถึงการสื่อสารของมนุษย์โดยการใช้ภาษาที่โซซูร์มองว่าเป็นการสร้างขึ้นมาอย่างไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวในแต่ละสังคม ระบบภาษากับโลกภายนอกหรือโลกความจริงไม่เชื่อมโยงกัน ภาษาถูกสร้างขึ้นเพื่อการสื่อสารและเป็นมโนทัศน์ที่ครอบคลุมความคิดของผู้คนในสังคมนั้น ๆ การอธิบายสิ่งต่าง ๆ เพื่อเข้าถึงความจริง ย่อมมีวิธีการมองผ่านมโนทัศน์ที่ต่างกันในแต่ละสังคม แนวคิดเรื่องระบบและโครงสร้างภาษาของโซซูร์ยังส่งผลต่อนักคิดคนอื่น ๆ ต่อมา ทั้งในปรัชญาโครงสร้างนิยมและหลังโครงสร้างนิยม หรือหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ที่ศึกษากฎเกณฑ์และโครงสร้างของสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส โรลองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes, ค.ศ. 1915 – 1980) ที่นำแนวคิดเรื่องภาษากับ มโนทัศน์ของโซซูร์มาต่อยอดความคิด โดยบาร์ตส์ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์ (signifier) ความหมายสัญลักษณ์ (signified) และสัญลักษณ์ (sign) ในระบบของสัญลักษณ์วิทยาความหมายจะเกิดขึ้นมาได้ก็ต้องอาศัยสามสิ่งดังกล่าว แต่ประสบการณ์ การรับรู้ของเราจะพบเห็นและเข้าใจจนเป็นความเคยชินมองไม่เห็นสิ่งที่ซ่อนอยู่ในสัญลักษณ์ สิ่งที่สามารถสร้างสัญลักษณ์ให้เห็น จากสื่อต่าง ๆ เช่น ภาษา ภาพถ่าย ศิลปะ โฆษณา และพิธีกรรม บาร์ตส์ยังวิเคราะห์เรื่องเล่าว่าเป็นมายาคติแบบหนึ่งและ นิยามเรื่องเล่า (narrative) หมายถึง การนำเสนอเหตุการณ์ชุดหนึ่งที่มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นจนถึงสถานการณ์ตอนจบ โดยอิงกับการกระทำของตัวละครในกรอบของสถานที่และเวลา (Barthes, 2004, p. 136) เรื่องเล่าทำงานผ่านภาษา จึงมี หน้าที่บิดเบือนและยืดขยายความหมายออกไป การบิดเบือนของสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในภาษานั้น เมื่อสัญลักษณ์ถูกเปิดเผยออกมาทำให้ ความหมายได้แตกตัวเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ห่างไกลจากความหมายเดิม และถูกทำให้แยกออกจนไม่สามารถเข้าใจได้ด้วยตัวมันเอง แต่จะสื่อความหมายเมื่อถูกนำมารวมอยู่ในชุดความหมายของสัญลักษณ์นั้น ๆ กล่าวคือ เรื่องเล่าสามารถแปลความหมายได้ ที่ซึ่งเป็นผลมาจากโครงสร้างของภาษาและในภาษาของเรื่องเล่าแล้วยังมีอีกหน้าที่ คือ ทำสำเนา (mimesis) และให้ความหมาย (meaning) ซึ่งเป็นการรวมตัวเข้าด้วยกัน โดยการเกาะเกี่ยวกันอย่างหลวม ๆ อย่างที่เราไม่สามารถรับรู้ได้ถึงรอยต่อ หน้าที่ของเรื่องเล่าที่ไม่ได้ทำหน้าที่ตัวแทน แต่มันได้ก่อตัวขึ้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจสำหรับเรา มันไม่ได้ผลิตซ้ำในความหมายของความจริงที่เกิดขึ้นตามลำดับอย่างไม่เป็นธรรมชาติและไม่ได้ผลิตซ้ำด้วยภาพที่มองเห็น แต่ในความหมายของความสัมพันธ์ที่เพิ่มขึ้นโดยผ่านกระบวนการทางภาษาครอบคลุมถึงอารมณ์ ความหวัง การคุกคาม และความสำเร็จ เราอาจกล่าวได้ว่า เรื่องเล่าเป็นความร่วมสมัยของบทที่พูดคนเดียว (monologue) (Barthes, 1994, p. 104)

มุมมองในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม

มนุษย์สร้างเรื่องราวและความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ผ่านระบบภาษาและมโนทัศน์ของผู้คนในสังคม ซึ่งส่งผลต่อการทำความเข้าใจตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน ที่ไม่จำกัดอยู่แต่เพียงขอบเขตหรือพื้นที่ทางกายภาพ ความเป็นนามธรรมในการสื่อความหมายแบบสัญลักษณ์ที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา เรื่องเล่าเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนและอัตลักษณ์ของผู้คนในสังคมหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้คนในสังคมอย่างลุ่มลึก ทั้งยังสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนมาโดยตลอด ซึ่งการศึกษาในหัวข้อนี้ ผู้วิจัยสนใจนักปรัชญาอย่าง ปอล ริเคอร์ (Paul Ricoeur, ค.ศ. 1913 – 2005) ชาวฝรั่งเศสได้นำแนวคิดอย่างปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) กับการตีความแบบเฮอเมนูติกส์ (Hermeneutic) มาวิเคราะห์ในเรื่องการทำความเข้าใจมนุษย์และการสร้างอัตลักษณ์ผ่านเรื่องเล่า (narrative) โดยริเคอร์มองบุคคลและการกระทำของมนุษย์ในฐานะตัวบท ซึ่งหากต้องการทำความเข้าใจมนุษย์ต้องอาศัยการตีความตัวบทและความสัมพันธ์กับตัวบทในฐานะเรื่องเล่า ริเคอร์สนใจในการทำความเข้าใจมนุษย์ผ่านเรื่องเล่า เนื่องจากมนุษย์ต้องมีเรื่องเล่าเพื่อยืนยันตัวตน และอัตลักษณ์ของตัวเอง ริเคอร์ได้นำการวิเคราะห์แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาและศาสตร์แห่งการตีความที่มีพื้นฐานของการใช้ภาษาเป็นตัวสื่อสาร ส่วนมนุษย์นั้นสามารถทำความเข้าใจได้ผ่านปรากฏการณ์และเรื่องเล่าผ่านภาษา ซึ่งทำให้มนุษย์สามารถบอกได้ว่าเราเป็นใครโดยผ่านเรื่องเล่า ริเคอร์มองว่า มนุษย์เองก็ถูกสร้างและวางเงื่อนไขจากสัญลักษณ์และเรื่องเล่า เช่น การที่เราจะรู้ได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว ส่วนหนึ่งได้มาจากการเพ่งบ่มจากสัญลักษณ์และเรื่องเล่า (Singsuriya et al., 2013, p. 64)

ริเคอร์เห็นว่า เรื่องเล่าเป็นประเภทหนึ่งของงานเขียน (text) ซึ่งหมายถึงวาทกรรม (discourse) ในฐานะผลงาน (work) ที่ถูกทำให้อยู่นิ่ง (fixed) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวาทกรรม เราควรเริ่มที่ระบบภาษา ระบบภาษา หมายถึงระบบสัญลักษณ์ (signs) ซึ่งไม่มีสัญลักษณ์ใดที่มีความหมายในตัวเอง หากแต่ว่าแต่ละสัญลักษณ์จะให้ความหมายซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของความแตกต่างของตัวสัญลักษณ์หนึ่ง ๆ เองกับสัญลักษณ์อื่น ๆ ในระบบทั้งหมด (Singsuriya, 1997, p. 25) หากวิเคราะห์ผ่านแนวคิดแบบโครงสร้างนิยม ภาษาไม่เข้าถึงความจริง แต่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้คนในแต่ละสังคม และสัญลักษณ์ก็เป็นเช่นนั้น การจะเข้าใจความหมายเบื้องลึกที่วิเคราะห์ออกมาด้วยวิธีการของโครงสร้างนิยม มีความซับซ้อนมากกว่าที่จะจำกัดอยู่กับตัวงานเขียนเอง ริเคอร์ได้ยกความคิดของ ชาร์ล แซนเดอร์ส เพียร์ส (Charles Sanders Peirce) มาใช้เป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

สัญญาณของภาษาซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัตถุหรือสิ่ง (object) จะมีความสัมพันธ์กับตัวตีความ (interpretant) ซึ่งจะมาให้ความหมายกับสัญลักษณ์ของภาษา โดยในขณะเดียวกัน ตัวมันเองก็เป็นสัญลักษณ์ด้วยทำให้ต้องมีตัวตีความอีกต่อหนึ่งไปไม่มีที่สิ้นสุด (Singsuriya, 1997, p. 41) ซึ่งการที่เราเข้าใจเรื่องเล่าอาจเกิดจากสำนักก่อนการรับรู้ หรือความเข้าใจก่อนการรับรู้ ทำให้เราเชื่อมกับเรื่องเล่าและเข้าใจโน้ตของเรื่องเล่า นั้น ๆ ได้โดยไม่ยากนัก และอาจไม่เกิดการตั้งคำถามใด ๆ กับความเข้าใจนั้น ๆ เราจะเห็นได้ว่าความเข้าใจก่อนการสำนึกก็คือพื้นฐานของความเข้าใจต่าง ๆ และมนุษย์จะได้รับความเข้าใจก่อนการสำนึกโดยการเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งในโลกที่ถูกนิยามโดยชีวโลกนี้ อันเป็นโลกที่เขาใช้ชีวิตอยู่ (Singsuriya, 1997, p. 49)

การตีความทางภาษาผ่านเรื่องเล่าถือเป็นประสบการณ์ที่ผู้อ่านได้เข้าไปสู่บริบทที่แตกต่าง ทำให้ผู้อ่านต้องใช้ความเข้าใจของผู้อ่านเพื่อตอบสนองกับตัวบริบทที่แตกต่างนี้ เมื่อโลกใหม่จากงานเขียนซึ่งมีความแตกต่างแปลกแยกไปจากความเข้าใจความเป็นจริงประจำวัน อันช่วยให้มองเห็นความเป็นไปได้ของการดำรงอยู่ในขอบเขตหนึ่ง ได้ทำให้ผู้อ่านพบกับความเป็นไปได้ใหม่ที่มาจากพื้นฐานของความเข้าใจที่มีอยู่ก่อน (Singsuriya, 1997, p. 46) ซึ่งการทำความเข้าใจตัวบทใหม่นี้ ไม่ใช่แค่เรื่องอรรถนัยหรือเป็นเพียงบทสนทนาในการที่เผชิญหน้ากับตัวบท แต่สิ่งนี้ที่กาเดเมอร์ (Gadamer) เรียกว่า “การผสมผสานของขอบฟ้า” (fusion of horizons) เป็นการแสดงออกถึงการบรรจบกันของขอบฟ้าโลกของผู้เขียนและผู้อ่าน ในทางหน้าที่ของตัวบทที่ยังคงเป็นสื่อกลางในกระบวนการหลอมรวมของขอบฟ้านี้ (Ricoeur, 2016, p. 154) ขอบฟ้า คือ ขอบเขตการมองเห็นความเป็นไปได้ในความเป็นจริง ความเข้าใจความเป็นจริงในชีวิตประจำวันก็เป็นขอบฟ้าหนึ่ง งานเขียนที่ทำให้ผู้อ่านมองเห็นความเป็นไปได้ในความเป็นจริงที่ถูกนำเสนอในแง่มุมใหม่ ผ่านทางโลกที่เป็นไปได้ก็คือ ขอบฟ้าเช่นกัน (Singsuriya, 1997, p. 46) มุมมองของริเกอร์ในเรื่องขอบฟ้าที่ไปเชื่อมกับแนวคิดของกาเดเมอร์ (Hans – Georg Gadamer, ค.ศ. 1900 – 2002) นักปรัชญาชาวเยอรมันที่ให้ความสำคัญเรื่องตัวบทในการตีความที่ไม่จำกัดแต่มุมมองและบริบทของผู้แต่งเท่านั้น ยังให้ความสำคัญกับผู้อ่านหรือผู้ชมเป็นมุมมองของตัวเองที่มีมาก่อนปะทะกับมุมมองของผู้เขียนหรือตัวบท และการผลิตซ้ำของประสบการณ์ที่กาเดเมอร์เห็นว่า ความเข้าใจจะเกิดขึ้นมาได้ ต้องเกิดประสบการณ์ใหม่มากกว่าการกลับไปหาประสบการณ์เดิม ซึ่งทำให้เกิดการขยายขอบเขตทางความหมายผ่านตัวบทหรืองานศิลปะ โดยผ่านการใช้ภาษาในงานเขียนและประสบการณ์ทางสุนทรียะผ่านงานศิลปะ ในความหมายที่ว่า เรามีขอบฟ้าของเรา ประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าของแต่ละยุคก็มีขอบฟ้าของตัวเองและเมื่อเราอ่านตัวบท ขอบของตัวบทก็จะผสมผสานเข้ากับขอบฟ้าหรือความเข้าใจของเราที่มีอยู่ก่อนหน้านั้น ย่อมนำไปสู่ความเข้าใจของผู้อ่าน (Kanitwaranun, 2019, p. 74)

มุมมองเรื่องของความเชื่อทางศาสนาและศีลธรรมที่อยู่ในเรื่องเล่า ที่นอกจากการนำเสนอมุมมองเรื่องระบบภาษากับการเข้าถึงความจริงผ่านโน้ตโน้ตของผู้คนในสังคม ยังสะท้อนเรื่องการสื่อความหมายทางศาสนาและศีลธรรมที่มีการเปรียบเทียบให้เห็นคู่ตรงข้าม (binary opposite) อย่างเรื่องนรก - สวรรค์ที่ฝังอยู่กับความเชื่อในสังคมไทยมาช้านาน การให้คุณค่ากับบาปบุญที่ส่งผลต่อชาติกำเนิด การตีความเรื่องศีลธรรมและความดีที่วางอยู่บนคำสอนทางศาสนา ผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาที่เป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นบนพื้นฐานของความศรัทธาในศาสนาที่ถือเป็นโน้ตโน้ตของผู้นับถือในอดีต และเป็นเรื่องเฉพาะปัจเจกของแต่ละบุคคลที่จะเชื่อหรือไม่ก็ตาม เรื่องเล่าทางศาสนาเป็นการแฝงมุมมองทางศีลธรรมของผู้แต่ง ซึ่งอยู่ในงานเขียนประเภทชาดก เรื่องราวชีวิตประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า นิทานพื้นเมือง และเรื่องแต่งที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา อย่างเช่น ไตรภูมิพระร่วงหรือเตภูมิกถา มีเนื้อหาแบ่งเป็น 3 ส่วน กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ที่แต่งโดยพญาสิทธิ ในสังคมจารีตทุกสังคมย่อมจะมีการสร้าง “เรื่องเล่า” (narrative) ที่มุ่งปลูกฝังความเชื่อที่เชื่อมโยงสมาชิกของสังคมเข้าด้วยกัน ทำให้รู้สึกเป็นพวกเดียวกัน และสร้างความเชื่อเป็นรากฐานของศีลธรรมและวัฒนธรรมทางสังคม ศาสนาย่อมมีบทบาทเด่นที่สุดในเรื่องนี้ (Thaweesak, 2021, p. 10)

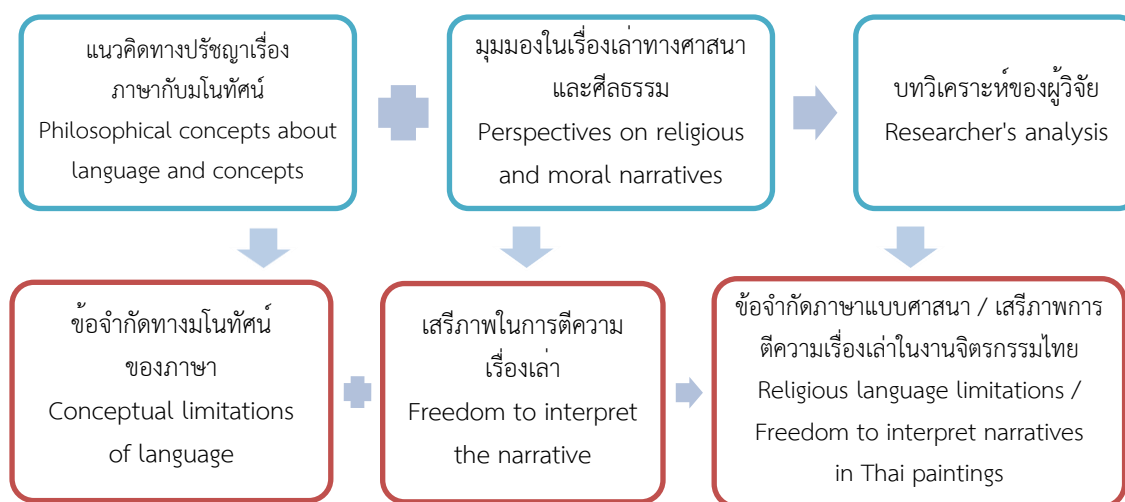
เรื่องเล่าทางศาสนาเป็นกระบวนการทางภาษาที่สะท้อนเรื่องระบบ และโครงสร้างภาษาที่ครอบงำโน้ตโน้ตของผู้นับในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างแนบเนียน โดยเฉพาะเรื่องการให้คุณค่าและความหมายที่กระทำผ่านกฎเกณฑ์ทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชนนั้น ๆ เรื่องเล่าทางศาสนาจะเป็นมาตรฐานที่ชุมชนยอมรับใช้ร่วมกัน และเข้าใจถึงได้ ผ่านทางวัฒนธรรมของชุมชน (tradition และ narrative tradition) การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนทำให้คนสามารถเข้าถึงมาตรฐานที่จัดประเภทงานเขียนโดย

ปริยาย มาตรฐานดังกล่าวก็จะอยู่ในความเข้าใจก่อนการสำนึกรู้ และจะปรากฏออกมาให้ได้ในรูปของท่าทีของผู้อ่านที่มีต่อ งานเขียนนั้น ๆ (Singsuriya, 1997, p. 51) ซึ่งการทำความเข้าใจอย่างไม่มีข้อสงสัยในความเป็นไปได้ ความเป็นเหตุเป็นผล การตั้งคำถามกับการตีความตัวบทและมโนทัศน์ของยุคสมัยที่เปลี่ยนไป หรือแม้แต่การพยายามทำให้เรื่องเล่าทางศาสนายังคง ทำหน้าที่ในการเผยแพร่ศรัทธาของผู้แต่งให้ดำรงอยู่ก็ตาม แต่สิทธิการตีความและระบบการให้คุณค่าในสังคม ย่อมมีการ เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย เรื่องเล่าทางศาสนาที่นอกเหนือจากรูปแบบของการใช้ภาษา คือ สัญลักษณ์และภาพเขียนหรือ ผลงานจิตรกรรม อย่างที่เราเห็นในจิตรกรรมฝาผนังตามวัดวาอารามต่าง ๆ ย่อมถือเป็นเรื่องเล่าทางศาสนาที่มีศักยภาพในการ สื่อสารความหมายและคุณค่าทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี

ข้อจำกัดในเรื่องการให้คุณค่า และเสรีภาพในการตีความเรื่องความเชื่อของแต่ละบุคคลในยุคสมัยใหม่ที่นักปรัชญา อย่างอิมมานูเอล ค้านท์ (Immanuel Kant, ค.ศ. 1724 – 1804) ให้เราพิจารณาเรื่องศีลธรรมในฐานะที่มนุษย์มีสิทธิและ เสรีภาพในการเลือกที่จะกระทำอย่างมีอิสรภาพ ในหนังสือรากฐานแห่งอภิปรัชญาของศีลธรรม (Groundwork of the Metaphysics of Morals) ที่ว่า มโนคติเรื่องอิสรภาพที่เชื่อมต่อกันอย่างแนบแน่นกับเรื่องการกำหนดตัวเองของบุคคล (autonomy) และไปด้วยกันกับหลักที่เป็นสากลของศีลธรรม ที่มีแนวคิดพื้นฐานจากทุกการกระทำของสิ่งที่มีเหตุผล เช่นเดียวกับกฎธรรมชาติที่เป็นฐานของทุก ๆ ปรากฏการณ์ (Kant, 2017, p. 55) ในความหมายของค้านท์ คือ การกระทำที่มี ศีลธรรมต้องเกิดจากอิสรภาพในการกำหนดตัวเองของบุคคล ไม่ถูกครอบงำด้วยกฎเกณฑ์ใด ๆ และต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ว่าถูกหรือผิด ด้วยการเคารพความเสมอภาคและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เป็นพื้นฐานของกฎศีลธรรมสากล ตามความคิด ของค้านท์ การกระทำใด ๆ ที่จะเป็นการกระทำทางศีลธรรมได้ต้องเป็นการกระทำที่มีเสรีภาพตามกฎของเหตุผลเท่านั้น อัน เป็นกฎสากลของศีลธรรม คือ กฎสำหรับใช้อธิบายว่าทำไมการกระทำหนึ่ง ๆ ของมนุษย์จึงมีความหมายเป็น “ความถูกต้อง ทางศีลธรรม” (moral rightness) หรือมี “คุณค่าทางศีลธรรม” (moral worth) (Thaweesak, 2019, p. 59) หรืออาจกล่าว ได้ว่า ความเป็นศีลธรรมสากลนั้นยึดโยงอยู่กับความหมายของความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล ซึ่งเป็นความหมายของมนุษย์ สมัยใหม่ กล่าวคือ ความเป็นมนุษย์สมัยใหม่ไม่ได้นิยามว่าเราเป็นใคร โดยดูข้อเท็จจริงว่าเรามาจากครอบครัวหรือตระกูลอะไร มีเชื้อชาติ ศาสนาอะไร แต่นิยามจากสมมติฐานที่ว่าเราทุกคน คือ “ปัจเจกบุคคลที่มีเจตจำนงอิสระในการกำหนดตัวเอง” (autonomous will) (Thaweesak, 2017, p. 152)

กล่าวโดยสรุป ศีลธรรมเป็นกระบวนการที่ไปกำหนดพฤติกรรมของผู้คนในสังคมให้เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อ รักษาเสถียรภาพและความสงบสุขในสังคมนั้น ๆ ส่วนศาสนาอาจมีข้อกำหนดและแบบแผนให้บุคคลว่าควรทำหรือไม่ทำอะไร และอาจมีบทลงโทษสำหรับผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามและไม่อยู่ในกรอบของศาสนาและศีลธรรม ที่สื่อสารผ่านเรื่องเล่าในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงการยึดขยายไปสู่การเป็นวัฒนธรรม กฎหมาย บรรทัดฐานทางสังคม และรสนิยม หากพิจารณาคุณค่าและความหมาย ของศาสนาและศีลธรรมในยุคปัจจุบัน หรือมุมมองของมนุษย์ยุคร่วมสมัยที่มีลักษณะเป็นสากลไม่ว่า เชื้อชาติ เพศ การนับถือ ศาสนาและความเชื่อใด ๆ มนุษย์ทุกคนล้วนมีความเป็นปัจเจกบุคคล ที่มีเจตจำนงที่เป็นอิสระในการกำหนดตัวเองอย่างเสมอ ภาคกัน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดของค้านท์ (Kant) ล็อก (Locke) ซาทร์ (Sartre) รอลส์ (Rawls) จนถึงหลังสมัยใหม่อย่างลีโยตาร์ด (Lyotard) เป็นต้น ที่ให้ความสำคัญกับเรื่องเสรีภาพและคุณค่าแบบปัจเจก รวมถึงการตระหนักถึงบาดแผลของประวัติศาสตร์ มนุษยชาติในการทำสงครามทางศาสนาและความเชื่อไม่ว่าจะแฝงอยู่ในรูปแบบใด ๆ ก็ตาม

จากแนวคิดทางปรัชญาเรื่องภาษากับมโนทัศน์ และมุมมองในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ไปสู่บทวิเคราะห์ของ ผู้วิจัย กับความสนใจเรื่องการเมืองปรากฏการณ์ในสังคมไทย ทำให้เกิดกรอบแนวคิดในการสร้างสรรค์ในเรื่อง ข้อจำกัดทาง มโนทัศน์ของผู้คนในสังคม และเสรีภาพในการตีความ สรุปได้ดังนี้

รูปที่ 1 แผนภาพจากแนวคิดทางปรัชญาไปสู่บทวิเคราะห์ของผู้วิจัย

Figure 1 Diagram from the philosophical concept to the researcher's analysis.

1. ภาษาและมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ที่ส่งผลต่อมโนทัศน์ของมนุษย์ผ่านระบบภาษาและโครงสร้างของภาษาที่กำหนดคุณค่า และพฤติกรรมของผู้คนในสังคม สามารถสะท้อนออกมาให้เห็นได้ในรูปแบบของวัฒนธรรม ค่านิยม บรรทัดฐานทางสังคม กฎหมาย เรื่องเล่าทางศาสนา และวรรณกรรม แต่คุณค่าดังกล่าวย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามมโนทัศน์ของมนุษย์ในแต่ละสังคมและยุคสมัย หากพิจารณาในแนวคิดแบบสัจยวิทยาที่อธิบายว่า ภาษาไม่เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงมโนทัศน์ของผู้คนในสังคม และหากความหมายของภาษาไม่ได้เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงสื่อกลางที่สื่อถึงภาพตัวแทนความจริงของสังคมนั้น ๆ ภาพตัวแทนที่สื่อสารผ่านเรื่องทางศาสนาและกรอบของศีลธรรมในสังคมก็เช่นกัน โดยทำให้การตีความทางศีลธรรมเป็นแบบศาสนาเพียงแบบเดียว ส่งผลต่อการยึดติดกับคุณค่าแบบลำดับขั้นสูงต่ำ รวมถึงการสร้างความชอบธรรมและความจริงขึ้นมา ที่เป็นเพียงภาพตัวแทนของความจริงที่ถูกสร้างขึ้นและยึดขยายความหมายออกมาในสังคม ๆ หนึ่งเท่านั้น

2. ข้อจำกัดในการตีความปรากฏการณ์ในแบบปัจเจก ที่ส่งผลต่อเรื่องการให้คุณค่า และเสรีภาพในการตีความเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ซึ่งหากเราพิจารณาเรื่อง ศีลธรรมในฐานะที่มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือก กล่าวคือการกระทำที่มีศีลธรรมต้องเกิดจากอิสรภาพในการกำหนดตัวเองของบุคคล ไม่ถูกครอบงำด้วยกฎเกณฑ์ใดๆ และต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจถูกหรือผิด ด้วยการเคารพความเสมอภาคและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่เป็นพื้นฐาน ของกฎศีลธรรมสากลจากเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปรากฏการณ์ทางการเมืองในสังคมไทยช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เกิดความขัดแย้งทั้งเรื่องการให้คุณค่าและความหมายกับมุมมองที่แตกต่างกันในสังคม ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และการแสดงออกทางความคิดอย่างหลากหลายในสังคม การใช้ชุดความจริงที่แตกต่างกันในการให้คุณค่าและความหมายเรื่องความจริง ความดี และความงาม ซึ่งส่งผลต่อมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมอย่างวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และบรรทัดฐานทางสังคม อีกทั้งยังสะท้อนเรื่องการทำความเข้าใจชนบทนิยมทางศีลธรรมแบบไทยผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาที่ผูกขาดกับนิยามเรื่องความดีและการตีความทางศีลธรรมให้เป็นแบบศาสนาเพียงแบบเดียว การอธิบายสังคมด้วยเรื่องบุญบาปมีกับคุณค่าแบบลำดับขั้นสูงต่ำ ย่อมส่งผลต่อการตีความปรากฏการณ์และการแสดงออกเพื่อเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันในสังคม อีกทั้งการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคม และวัฒนธรรมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้นในยุคดิจิทัลและข้อมูลข่าวสาร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผลงานวิจัยสร้างสรรค์ในชุดนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินการสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูล 2) การวิเคราะห์ข้อมูล 3) ภาพร่าง 4) การสร้างสรรค์ผลงาน

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลด้านเอกสารทั้งข้อมูลที่น่าสนใจในการสร้างสรรค์และการเขียนงานวิจัย เช่น งานเขียนเชิงปรัชญาอย่าง สัญวิทยา (Semiology) และงานเขียนของปอล ริเคอร์ (Paul Ricoeur) ปรัชญาภาษา ปรัชญาศาสนา ประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ วิทยานิพนธ์ วรรณกรรมอย่างเรื่อง ไตรภูมิ หนังสือและตำราด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ รวมถึงหนังสือภาพจิตรกรรมแบบขรัวอินโข่งและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปวิเคราะห์สำหรับการเขียนวิจัย และนำไปสังเคราะห์รูปทรงสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานภาพร่างและผลงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการเขียนวิจัยในส่วนของแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างสรรค์ และการสังเคราะห์ภาพร่างเพื่อนำไปสร้างสรรค์ผลงานต่อไป ซึ่งมีผลงาน 2 ชิ้น คือ Words without Thoughts never make it to Heaven และ The Renaissance Legacy ซึ่งการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลที่เป็นหลักอย่าง ไตรภูมิฉบับพระยาสิทธิไทย ที่ผู้วิจัยเอาบทบาณพราหมณ์มาใช้สร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหว ส่วนภาพจิตรกรรมแบบขรัวอินโข่งนำมาใช้เป็นส่วนประกอบในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำมาตัดทอนและสร้างภาพให้เกิดการเคลื่อนไหวตามแนวคิดของผู้วิจัย ซึ่งงานดิจิทัล อาร์ตเป็นทั้งรูปแบบและเทคนิคที่น่าสนใจและสามารถนำมาสร้างภาพและภาพเคลื่อนไหว ที่สัมพันธ์กับแนวคิดของผู้วิจัยในเรื่องการแสดงออกทางศิลปะมากกว่าศิลปะในรูปแบบอื่น ๆ ผ่านโปรแกรมต่าง ๆ เช่น Procreate, Cinema 4D, Photoshop, After Effect และ Premiere เป็นต้น

ภาพร่าง

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ภาพร่างเบื้องต้นด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่าง Word และ Photoshop โดยการนำเอาการวิเคราะห์แนวคิดและข้อมูลต่าง ๆ มาสังเคราะห์เป็นรูปทรงและอาการของภาพเคลื่อนไหว เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการสร้างสรรค์ในขั้นต่อไป รวมถึงการตรวจสอบแนวคิดของผู้วิจัยว่า สามารถสื่อสารผ่านทัศนธาตุต่าง ๆ ได้อย่างไร

วนทตฺวสสพทธี สหสฺสธมฺมคณฺตตมํ
อํทํ ต ฏมสํ ขบํ ปวกฺขม กถํ อธ
สจฺรภณณฬิ ตตฺถะฮิ ฬิ ๘
พรหิ ฬภยถ๘ภยฬภยิ ํม

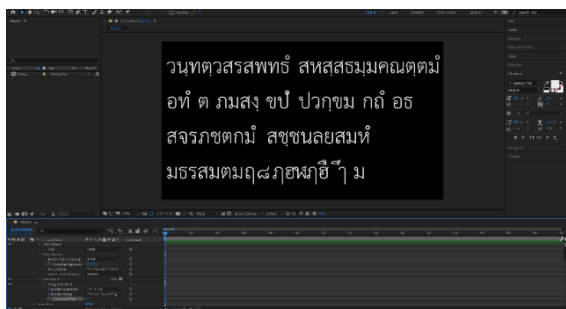
รูปที่ 2 ภาพร่างผลงานจากตัวอักษรไทยแบบบาลี
Figure 2 Sketches from Thai-Pali characters.

รูปที่ 3 ภาพร่างเบื้องต้น เพื่อให้เห็นมุมแบบ perspective
Figure 3 Sketches for the perspective view.

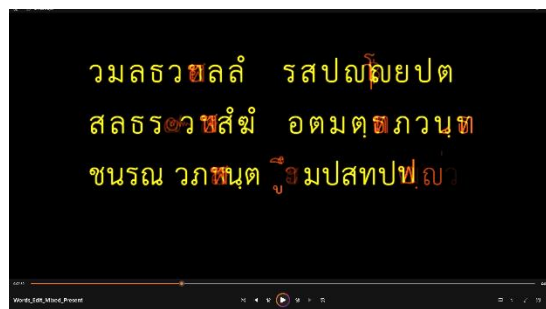
การสร้างสรรค์ผลงาน

ผู้วิจัยสร้างสรรค์ผลงานจากโปรแกรม Photoshop, Cinema 4D, After Effect, และ Premiere เพื่อใช้ร่างภาพผลงาน สร้างรูปทรงสามมิติ สร้างภาพเคลื่อนไหว ทำออฟเฟค และตัดต่อผลงาน โดยมีการใช้แอปพลิเคชัน Procreate ในการสร้างภาพและบรรยากาศต่าง ๆ ในภาพ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ และเป็นไปตามแนวคิดของผู้วิจัยที่ได้วางแผนการดำเนินการไว้ แล้วนำมาแปลงเป็นไฟล์วิดีโอเพื่อใช้ในการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ต่อไป

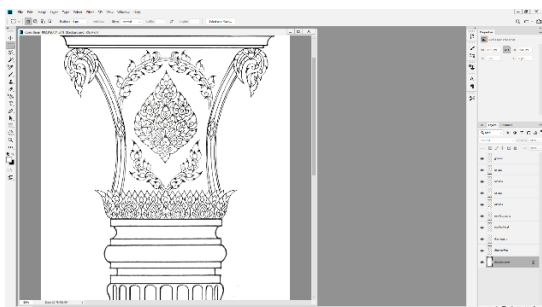
รูปที่ 4 การตัดต่อผลงานใน After Effect

Figure 4 Editing in After Effect.

รูปที่ 5 การแสดงผลภาพเคลื่อนไหวเพื่อใช้ในการนำเสนอ

Figure 5 Displaying moving images for presentations.

รูปที่ 6 การสร้างภาพต้นแบบ 2 มิติใน Photoshop

Figure 6 Creating 2D prototype in Photoshop.

รูปที่ 7 การสร้างโมเดล 3 มิติใน Cinema 4D

Figure 7 Modeling 3D in Cinema 4D.

4. ผลการวิจัย

ผลงานวิจัยสร้างสรรค์ในชุดนี้ มีผลงานสร้างสรรค์ 2 ชิ้น ได้แก่ Words without Thoughts never make it to Heaven และ The Renaissance Legacy ซึ่งผู้วิจัยจำแนกหัวข้อของการวิเคราะห์เพื่อให้เข้าใจถึงแนวคิด รูปแบบและเทคนิค รวมถึงวัตถุประสงค์ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ผลงานวิจัย

การวิเคราะห์ผลงานวิจัยตามหัวข้อแนวคิด รูปแบบและเทคนิค ของผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 2 ชิ้น มี 3 ข้อ โดยผู้วิจัยจำแนกตามตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามหัวข้อของผู้วิจัย

Table 1 Analysis of the researcher's topic.

Title	Concept	Style	Analysis	Duration
Words without Thoughts never make it to Heaven.	Pali language that represents Buddhism.	Moving images of Thai characters in Pali language.	Religious language and conceptual limitations in religious	About 10 Mins.
The Renaissance Legacy.	A style of Thai painting in the Khrua In khong style that combines Western art.	Moving images of Thai paintings that combine Western art using perspective.	Narratives through Thai painting in the Khrua In khong that reflects religious concepts.	About 8 Mins.

1. แนวคิดและเนื้อหาที่นำเสนอออกมาในผลงานสร้างสรรค์

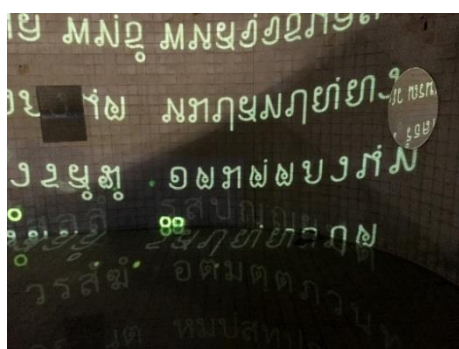
ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดและเนื้อหาผ่านเรื่องภาษาและมโนทัศน์ ที่ปรากฏอยู่ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ในผลงานที่ชื่อว่า Words without Thoughts never make it to Heaven. เริ่มจากความเป็นมาของภาษาบาลี ที่เป็นภาษาที่เก่าแก่ภาษาหนึ่งในตระกูลอินเดีย - ยุโรป (อินโด - ยูโรเปียน) ภาษาบาลีใช้ถ่ายทอดเผยแผ่และบันทึกพุทธพจน์เรื่อยมา จนกลายเป็นภาษาที่ใช้เป็นหลัก ในพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท มีพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นต้น ในการเขียนหรือบันทึกภาษาบาลีโดยใช้อักษรนั้น ไม่มีอักษรชนิดใด สำหรับใช้เขียนหรือบันทึกภาษาบาลีโดยเฉพาะ แต่เป็นไปตามท้องถิ่นและยุคสมัย เช่น ดินแดนสุวรรณภูมิเคยใช้อักษรขอมเรียนบาลี ปัจจุบันใช้อักษรไทย ในพม่าใช้อักษรพม่า ในศรีลังกาใช้อักษรสิงหล ในอาณาจักรล้านนาใช้อักษรธรรมล้านนา เป็นต้น (Fine Arts Department, 2020, p. 3) ความเข้าใจที่ว่า ภาษาบาลีเป็นตัวแทนของพุทธศาสนา เนื่องจากเป็นภาษาดั้งเดิมที่ใช้ในพุทธกาล หรือที่เรียกว่า ภาษามาคี หรือ ภาษามคร แต่นอกจากการใช้สนทนธรรมของเหล่าสาวกทั้งหลาย รวมถึงการเป็นภาษาจารึกในพระไตรปิฎก ภาษามครได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่ภาษาบาลียังคงความเป็นภาษาโบราณไว้สำหรับการรักษาแบบแผนของพุทธบัญญัติต่อไป ภาษาบาลีนั้นเป็นภาษาต่างประเทศ เมื่อวงการพุทธศาสนาไทยใช้ภาษาบาลี การจะพูดถึงเมืองไทยก็ย่อมต้องใช้คำของบาลีที่ใช้กันของเมืองไทย, ทั้งล้านนาและสุโขทัย, น่าจะรับเอาคำ สยาม หรือ สามมาจากบาลีลังกาอีกทอดหนึ่งมากกว่าจะคิดขึ้นเองในประเทศนี้ (Phumisak, 2019, p. 300)

ผู้วิจัยสนใจในความเป็นมาของภาษาบาลี จึงได้นำตัวอักษรไทยที่อยู่ในรูปของภาษาบาลีมาใช้สื่อสารเป็นเนื้อหาที่สะท้อนแนวคิดเรื่องภาษาและเรื่องเล่าทางศาสนา ที่สะท้อนมโนทัศน์ของความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ภาษาบาลี ที่ยังคงเป็นสัญญาณของพุทธศาสนา ไม่ว่าความหมายของภาษาบาลีที่เขียนด้วยอักษรไทยจะมีความหมายว่าอย่างไรก็ตาม สำหรับคนที่ไม่รู้ภาษาบาลีย่อมเข้าใจความหมายว่าเป็นพุทธพจน์หรือคำสอนในพุทธศาสนา การให้ความหมายของรูปภาษาเป็นเหมือนความเข้าใจก่อนสำนึกรู้ เมื่อเห็นรูปสัญญาณของคำแบบบาลีผู้อ่านย่อมเข้าใจว่าเป็นการสื่อความหมายเนื้อหาในพระพุทธานุสา แม้ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงของหลักไวยากรณ์ภาษาบาลีก็ตาม เนื่องจากผู้อ่านได้เคยมีประสบการณ์ถึงรูปแบบของภาษาบาลี ทำให้การสื่อความหมายในรูปสัญญาณทำงานทันทีแม้ไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงก็ตาม ส่วนความหมายในคำภาษาบาลีที่ผู้วิจัยนำมาสื่อในงานสร้างสรรค์ เป็นคาถามัสการที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการแต่งวรรณคดีเรื่องเตมูมิถาหรือไตรภูมิ เพื่อยกย่องถึงคุณงามความดีของพระพุทธศาสนา และการเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาของพระญาติไท

[illegible]

รูปที่ 8 ผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven ที่สะท้อนเรื่องมโนทัศน์ในภาษาแบบศาสนา
Figure 8 Words without Thoughts never make it to Heaven that reflects concepts in religious language.

เรื่องเล่าหรือวรรณกรรมทางศาสนาที่ส่งผลต่อมโนทัศน์ของผู้คนในสังคม ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันคงหนีไม่พ้นเรื่อง ไตรภูมิ หรือเทวภูมิภา ฉบับพระญาติไท ในปี พ.ศ. 1888 จนเรียกติดปากว่า ไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นการนำคัมภีร์ต่าง ๆ ถึง 30 คัมภีร์ มาร้อยเรียงเป็นภพภูมิต่าง ๆ ถึง 3 ส่วน กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ เรื่องนี้มีได้แต่งขึ้นลอย ๆ โดยปราศจากหลักฐาน และมีได้รวบรวมเนื้อหาจากคัมภีร์ดังกล่าวโดยตรง แต่เป็นการค้นคว้าวิจัยโดยมีคัมภีร์เหล่านี้เป็นที่อ้างอิง จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ไตรภูมิพระร่วงเป็นงานวิจัย หรือวิทยานิพนธ์เล่มแรกของไทย (Thapwet, 1981, p. 5) มโนทัศน์ดังกล่าวสะท้อนเรื่องพฤติกรรมของมนุษย์ในการทำกรรมดีและละเว้นความชั่ว ที่ซึ่งส่งผลต่อการไปสู่ภพภูมิต่าง ๆ เป็นการนำเสนอภูมิศาสตร์แบบไตรภูมิที่มีเขาพระสุเมรุเป็นศูนย์กลางจักรวาล โดยมีแกนของภูเขาที่ยังลงไปในทะเลสี่พันตรล้อมรอบด้วยภูเขาที่เป็นแหล่งของภูมิต่าง ๆ คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ นอกจากนี้ ยังส่งผลต่อความเชื่อเรื่องบุญบาป นรกสวรรค์ และการสั่งสมบารมี อันส่งผลต่อชาติกำเนิดในโลกมนุษย์จริง ๆ และสถานะทางสังคมที่แตกต่างกันย่อมเกิดจากบุญบารมีที่แตกต่างกันเช่นกัน การเปรียบเทียบให้เห็นคู่ตรงข้าม (binary opposite) ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมอย่างนรก – สวรรค์ การให้คุณค่ากับบาปบุญที่ส่งผลต่อชาติกำเนิด การตีความเรื่องศีลธรรมและความดีที่ยึดติดกับคำสอนทางศาสนา หากพิจารณาในอีกแง่หนึ่งเรื่องเล่าทางศาสนาถือเป็นเรื่องราวที่แต่งขึ้นบนพื้นฐานของความศรัทธาในศาสนาของผู้ประพันธ์และเป็นการแฝงมุมมองทางศีลธรรมของผู้แต่งเอง อาจอยู่ในรูปแบบของงานวรรณกรรม ชาดก ชีวประวัติในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า นิทานพื้นเมือง และเรื่องแต่งที่เกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนา เป็นต้น

รูปที่ 9 และรูป 10 ผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven

Figure 9 and Figure 10 Words without Thoughts never make it to Heaven.

ที่มาของชื่อผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven ผู้วิจัยได้แรงบันดาลใจมาจากประโยค บทสนทนาในวรรณกรรมที่ชื่อ แฮมเลต (Hamlet) ของวิลเลียม เชกสเปียร์ (William Shakespeare, ค.ศ. 1564 – 1616) นักประพันธ์ชาวอังกฤษมีใจความว่า My words fly up, my thoughts remain below. Words without thoughts never to heaven go. (Shakespeare, 2012, p. 98) ที่สะท้อนถึงเรื่องภาษากับการเข้าถึงความจริงผ่านมโนทัศน์ของผู้คนในแต่ละยุคสมัยและบริบทที่ต่างกันไปในความหมายที่ภาษาไม่ได้เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงสื่อกลางที่สื่อถึงภาพตัวแทนของความจริง แม้จะสื่อสารจากอารมณ์ของผู้พูดก็ตามอาจไปไม่ถึงความหมายที่แท้จริง หากขาดความคิดหรือมโนทัศน์ที่มากำกับความหมายของคำนั้นอีกที หรืออาจเป็นแค่ความจริงสำหรับผู้พูด และยังไม่ใช่ความจริงเดียวกันกับผู้ที่ได้ฟัง รวมถึงมโนทัศน์ที่ต่างกันในแต่ละยุคสมัย

ส่วนผลงาน The Renaissance Legacy มีการพัฒนาแนวคิดและเนื้อหาที่ต่อเนื่อง โดยผู้วิจัยนำเสนอเรื่องเล่าทางศาสนาที่นอกเหนือจากการใช้รูปแบบของภาษา คือ สัญลักษณ์และภาพเขียนหรือผลงานจิตรกรรม อย่างที่เราเห็นใน สมุดภาพไตรภูมิสมัยอยุธยาและกรุงธนบุรี ที่เป็นการนำเนื้อหาในไตรภูมิมาแสดงออกเป็นภาพจิตรกรรมไทย ที่ยังคงเนื้อหาเรื่องนรกสวรรค์ บาปบุญที่เกิดขึ้นจากการทำกรรมดีกรรมชั่ว แล้วส่งผลต่อเรื่องราวในภพภูมิต่าง ๆ จนถึงยุคสมัยใหม่ในช่วงรัชสมัยของรัชกาลที่ 4 ที่ใช้งานจิตรกรรมไทยสะท้อนเรื่องราวและแฝงสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนา แต่ได้ลดความสำคัญของโลกทัศน์แบบไตรภูมิลง แล้วใช้สัญลักษณ์ที่สื่อถึงความสมัยใหม่ และการรับเอาความรู้แบบวิทยาศาสตร์จากโลกตะวันตก รวมถึงการ

เพิ่มเนื้อหาที่ผ่านภาษาเป็นคำอธิบายให้กับงานจิตรกรรมไทย เนื่องจากในยุคนั้นเริ่มมีผู้รู้หนังสือจำนวนมากขึ้น และแหล่งศึกษาหาความรู้ในยุคนั้นก็อยู่ในวัด ซึ่งทำหน้าที่อบรมสั่งสอนทั้งในเรื่องทางโลกและทางธรรม การเขียนภาพประกอบโครงสุภาชิตย่อมเป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยส่งเสริมจริยธรรม และเป็นการรวบรวมและเผยแพร่ภาพชิตคำสอนแต่โบราณด้วย ส่วนการเขียนภาพจิตรกรรมประกอบข้อความที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแนวใหม่นั้น ก็ถือเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาที่อาจยังไม่เป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนให้เข้าใจง่าย และได้ผลในวงกว้างมากยิ่งขึ้นกว่าการศึกษาจากพระคัมภีร์ (Premkulnan, 2017, p. 221)

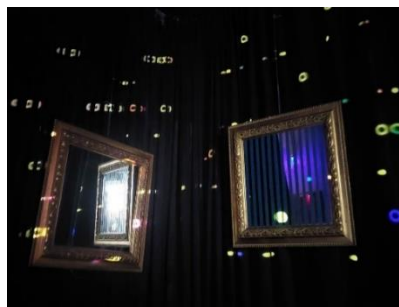
งานจิตรกรรมไทยโดยทั่วไปมีลักษณะแบบอุดมคติมากกว่าการนำเสนอความเหมือนจริง ส่วนรูปแบบของจิตรกรรมไทย มักเขียนเป็นสี่เรียบ ๆ แบน ๆ ใช้เส้นสีเข้มตัดเน้นแสดงรูปร่างของสิ่งนั้น ๆ ให้ชัดเจนขึ้น เช่น ต้องการจะเขียนตัวบุคคลจิตรกรก็จะใช้รูปแบบของคนไทยในท่ายืน ท่าเดิน หรือกิริยาอาการของคนไทยมาเขียนแบบเรียบ ๆ ด้วยสีอ่อน แล้วจึงใช้สีที่เข้มกว่าตัดเส้นเพื่อแสดงหน้าตาและรูปร่างของบุคคลให้ชัดเจนขึ้น หรือถ้าต้องการจะแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่เขียนนั้นเป็นคนชั้นสูง เป็นคนสำคัญ ก็มักจะมีท่าทางมีลีลาแบบนาฏศิลป์ และตกแต่งเครื่องประดับ เสื้อผ้าอาภรณ์ด้วยการปิดทอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเด่นชัดขึ้น (Leesuwan, 1996, p. 52) หากกล่าวถึงจิตรกรรมไทยสมัยรัชกาลที่ 4 คงต้องนึกถึงผลงานของขรัวอินโข่งที่รู้จักกันดีก็คือ จิตรกรรมฝาผนังภาพ “ปริศนาธรรม” ขรัวอินโข่งจัดว่าเป็นศิลปินไทยคนแรกที่นำเอาทัศนียวิสัยแบบ 3 มิติ (three dimensions) มาใช้ เขาวาดภาพโดยไม่เน้นเส้นแบบศิลปินรุ่นก่อน แต่กลับไปให้ความสำคัญและเน้นที่แสงเงาแบบภาพวาดทางยุโรป ทำให้ภาพมีความลึก แม้ว่าทัศนียวิสัยของขรัวอินโข่งจะไม่เป็นทัศนียวิสัยที่สมบูรณ์แบบที่สุด เพราะมีภาพบางภาพยังไม่ถูกต้องด้วยหลักทัศนียวิสัยแบบ 3 มิติ เรื่องนี้นับว่าเป็นเรื่องที่ควรให้อภัย เพราะเขาเป็นคนแรกที่นำเอาเทคนิคการวาดภาพแบบตะวันตกมาใช้ (Thongmit, 1979, p. 25) ผลงานจิตรกรรมไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 อาจมีการเขียนให้ดูสมจริงและนำเสนอเรื่องราวในเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากตะวันตกที่เริ่มเข้ามาในสยาม แต่พบเห็นไม่มากนัก กลับแพร่หลายอย่างมากในรัชสมัยของรัชกาลที่ 4

งานจิตรกรรมฝาผนังในพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นิยมเขียนภาพอาคารแบบตะวันตกแทรกอยู่ในภาพโดยปะปนกับอาคารสถาปัตยกรรมแบบไทย โดยเน้นให้เห็นถึงสภาพสังคมไทยในขณะนั้นว่าได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมาบ้างแล้ว เช่น ที่เขียนภาพวัดในพุทธศาสนา แต่ก่อสร้างเป็นตึกหลายชั้นหลายเชิง ศาลาการเปรียญก็เป็นอาคารโถงก่อด้วยศิลา มีบันไดกว้างทอดลงมาถึงพื้นกุฏิสงฆ์ก็เป็นตึกแบบแปลก ๆ คู่มือแปลกออกไปจากความเป็นจริง (Theppong, 2009, p. 26) การผสมผสานรูปแบบของงานจิตรกรรม และการนำรูปทรงของศิลปะตะวันตกมาใช้ในงานจิตรกรรมไทย ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของประวัติศาสตร์งานศิลปะของไทย แต่ในเรื่องเนื้อหาและการสื่อสารความหมายในพุทธศาสนายังถือเป็นใจความหลักที่สำคัญของงานจิตรกรรมไทยแบบขรัวอินโข่งอยู่ดี การผสมผสานสถาปัตยกรรมและเหตุการณ์ต่าง ๆ ในดินแดนอื่น กับการสื่อสารความหมายผ่านสัญลักษณ์ที่เรียกว่า ปริศนาธรรม โดยเน้นความหมายในพระพุทธรูปที่สามารถสื่อสารในแบบสากล และเผยแพร่หลักธรรมให้เข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน ที่ไม่ต่างจากคำสอนของคริสต์ศาสนา รัชกาลที่ 4 สื่อสารพระธรรมด้วยรูปสัญลักษณ์แบบใหม่กับผู้คนในโลกทัศน์สมัยใหม่ ซึ่งเคยชินกับการใช้เหตุผลผ่านรูปสัญลักษณ์ที่ตนคุ้นเคย นับว่าเป็นสัมฤทธิ์ผลที่จิตรกรรมไทยแบบประเพณีในอดีตไม่เคยกระทำได้มาก่อน ทั้งยังเป็นการอธิบายพุทธธรรมโดยไม่ต้องอ้างอิงปาฏิหาริย์ปรากฏการณ์เช่นนี้นับว่าเป็นพัฒนาการทางความคิดแบบใหม่ ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในพุทธศาสนาและจิตรกรรมไทย (Jongchitngam, 2019, p. 72) การใช้งานจิตรกรรมไทยสร้างความศรัทธาให้กับประเทศสยามถือเป็นพระราชประสงค์ของพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่สามารถสอดแทรกหลักพุทธปรัชญาและคำสอนทางพุทธศาสนาให้มีความทันสมัยและสอดคล้องกับยุคสมัยนั้น

รูปที่ 11 ภาพผลงานมองจากมุมด้านบน

Figure 11 Image of the work from top view.

รูปที่ 12 การติดตั้งผลงานในหอศิลป์

Figure 12 Installation work in museum.

ผลงานทั้ง 2 ชิ้น ที่ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดและเนื้อหาผ่านผลงานสร้างสรรค์ อย่าง Words without Thoughts never make it to Heaven โดยใช้อักษรภาษาไทยในแบบบาลีสื่อสารภาพตัวแทนของภาษาแบบศาสนาในแบบของไทย ที่ให้ความสำคัญกับคำสอนในพระคัมภีร์และความเป็นต้นฉบับของพระพุทธศาสนา ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชาติไทย รวมถึงข้อจำกัดของภาษาในเรื่องเล่าทางศาสนาอย่าง เรื่องไตรภูมิ ที่ส่งผลต่อมโนทัศน์ของคนในสังคมไทยจนถึงยุคปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุญบาป ที่ส่งผลต่อชาติกำเนิดและชนชั้นในสังคมโดยตรง การให้คุณค่ากับคุณงามความดีทางศีลธรรมในแบบศาสนา ส่งผลต่อการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และเกณฑ์ตัดสินในด้านต่าง ๆ

ส่วนผลงาน The Renaissance Legacy ผู้วิจัยนำรูปแบบของผลงานจิตรกรรมไทยแบบขรัวอินโข่ง ที่ผสมผสานศิลปะของตะวันตก โดยเฉพาะในยุคเรอเนซองส์ (Renaissance) ที่นำศิลปะยุคคลาสสิกกลับมาทำให้เกิดความน่าสนใจ ความรู้ด้านต่าง ๆ ได้เกิดการพัฒนามาขึ้นไม่ว่าจะเป็น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และศิลปวิทยาการ รวมถึงการให้ความหมายความเป็นมนุษย์นิยม (Humanism) มากกว่ายุคกลาง (Medieval Ages) หรือยุคมืดที่เต็มไปด้วยสงครามระหว่างประเทศต่าง ๆ ในยุโรป และข้ออ้างในการทำสงครามขยายอาณาจักรและประกาศความยิ่งใหญ่ของผู้ปกครอง เรื่องศาสนาและการผูกขาดเรื่องศรัทธาที่มีต่อพระเจ้าและดินแดนศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสะท้อนความย้อนแย้งในรูปแบบของงานจิตรกรรมไทยแบบขรัวอินโข่ง ที่นำเอามรดกที่ตกทอดมาจากศิลปะเรอเนซองส์ที่เป็นเพียงแค่รูปแบบเท่านั้น ส่วนเรื่องแนวคิดกลับไปให้ความสำคัญกับคำสอนของพระพุทธศาสนาที่สูงส่งและอยู่เหนือทุกศิลปวิทยาการของชาวตะวันตก โดยให้ความรู้ต่าง ๆ เป็นแค่เรื่องโลกีย์ ซึ่งมีมโนทัศน์ดังกล่าวส่งผลต่อแนวคิดในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ ศิลปะไทยร่วมสมัยและสังคมไทยในปัจจุบัน

2. รูปแบบในภาพเคลื่อนไหวและเทคนิคในการสร้างสรรค์

ผู้วิจัยสนใจในรูปแบบของภาพเคลื่อนไหว และใช้เทคนิคในการสร้างสรรค์ผ่านโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อสื่อสารแนวคิดและเนื้อหาตามที่กล่าวในหัวข้อก่อนหน้านี้ ซึ่งหากเราจะทำความเข้าใจความงามในภาพเคลื่อนไหวอย่าง งานวิดีโอและดิจิทัล อาร์ต ที่แตกต่างจากงานทัศนศิลป์อย่าง จิตรกรรม ประติมากรรมที่ไม่มีการเคลื่อนไหวของรูปทรงและตัวผลงาน ความงามได้ถูกคลี่ออกมาในคราวเดียว ขึ้นอยู่กับตำแหน่งและจุดสนใจของผู้ชมที่ให้ความสนใจกับส่วนใดหรือส่วนหนึ่งของงาน แต่ความงามในแบบภาพเคลื่อนไหวที่เปรียบเหมือนกับการเปิดและคลี่ไฟออกมาทีละใบ ภาพค่อย ๆ เปิดเผยออกมาทีละเฟรม ๆ เหมือนกับการฉายภาพยนตร์ หากเปรียบเทียบภาพยนตร์กับศิลปะที่อยู่บนฐานของเวลา (time – based arts) เช่น บัลเลต ดนตรี ภาพยนตร์นั้นถือว่าโดดเด่นในเรื่องการทำให้เวลาปรากฏขึ้นมา รูปแบบของความจริง และเมื่อเราเริ่มทำการบันทึกภาพยนตร์ ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ก็เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าเวลาจะขึ้นอยู่กับความเป็นอัตวิสัยก็ตาม (Tarkovsky, 1987, p. 118) ซึ่งหากมองว่าภาพยนตร์เป็นศิลปะภาพเคลื่อนไหวแบบหนึ่ง งานประเภทที่ใช้เวลาเป็นสื่ออย่าง วิดีโอ อาร์ต หนังสือ ภาพเคลื่อนไหว และแอนิเมชัน ที่วางอยู่บนแนวคิดของศิลปะที่ว่าด้วยเรื่องเวลาที่สามารถนิยามได้ว่า เวลาในความหมายของจังหวะ (rhythm) และลำดับ (sequence) ของผลงานที่เปลี่ยนแปลงไป จังหวะ (rhythm) เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดเวลา คือ การขยับของเฟรม ส่วนในความหมายของลำดับ (sequence) ที่นอกจากเฟรมที่เปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ ทีละเฟรม

นั้นหมายถึงการเล่าเรื่องที่ค่อย ๆ คลี่คลายออกมา ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้และมีหลายวิธีในการเล่าเรื่องในภาพเคลื่อนไหว นั้นหมายความว่า ไม่มีเส้นแบ่งของสิ่งที่เรียกว่า ภาพยนตร์ วิดีโอ และภาพเคลื่อนไหวในแบบต่าง ๆ ในนามของศิลปะมันคือการเล่าเรื่อง และเป็นเรื่องเล่าในงานศิลปะในตัวเอง

วอลเตอร์ เบนยามิน (Water Benjamin, ค.ศ. 1892 - 1940) นักปรัชญาและนักวิจารณ์วัฒนธรรมชาวเยอรมัน วิจารณ์เรื่องการรับรู้ของผู้ชมในงานภาพยนตร์จากคำอธิบายที่ว่า “ข้าพเจ้าไม่สามารถคิดในสิ่งที่ข้าพเจ้าต้องการคิดอีกต่อไป ความคิดของข้าพเจ้าได้ถูกแทนที่ด้วยภาพต่าง ๆ ที่เคลื่อนไหวได้” ว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ของผู้ชมขณะมองภาพเหล่านี้ ได้ถูกขัดจังหวะด้วยการเปลี่ยนแปลงอันคงที่และฉับพลันของภาพดังกล่าวเอง สิ่งนี้ได้ก่อร่างให้เกิดผลคือ การช็อก (shock effect) ของภาพยนตร์ซึ่งเหมือนกับการช็อกทุกประเภท ที่ควรได้รับการรองรับด้วยการตั้งสติอย่างสูง โดยวิธีการตามโครงสร้างทางเทคนิคของมัน ภาพยนตร์สามารถดึงอาการช็อกทางกายภาพออกจากเปลือก ที่ศิลปินกลุ่มดาดาเก็บไว้ภายใต้อาการช็อกทางศีลธรรมดั่งที่มันเคยเป็น (Benjamin, 2015, pp. 88 – 89) ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากอาการช็อกในงาน โป๊ปสวาระของดูชอมป์ (Duchamp) ที่ไปเขย่าศีลธรรมอันดีงามของศิลปะแบบจารีตที่ผูกขาดความงามไว้เพียงแบบเดียว ในมุมมองของผู้วิจัย การรับรู้ภาพเคลื่อนไหวในงานดิจิทัล อาร์ต ไม่ว่าจะเป็นจังหวะของภาพ และการแสดงออกของรูปทรงต่าง ๆ ในภาพเคลื่อนไหว ล้วนส่งผลต่อความรู้สึกและอารมณ์ของผู้ชมในทันที ส่วนมุมมองด้านความคิดที่จะสะท้อนผ่านผลงานได้ มากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของผู้ชม และการสื่อความหมายในภาพเคลื่อนไหวจากการสังเคราะห์ข้อมูลมาสู่กระบวนการสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

ผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven ผู้วิจัยนำตัวอักษรไทยแบบภาษาบาลีมาเคลื่อนไหว เพื่อสะท้อนความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยกับการสั่นไหวของภาษาที่แสดงออกผ่านตัวอักษรดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงในโลกต่าง ๆ ผ่านภาษา แต่กลับถูกทำให้หยุดนิ่งในข้อจำกัดของภาษาแบบศาสนา โดยผู้วิจัยนำอักษรที่อยู่ในคำนมัสการขึ้นต้นของวรรณกรรมทางศาสนาอย่างไตรภูมิ ที่ยังส่งผลต่อมโนทัศน์ของผู้คนในยุคปัจจุบัน ซึ่งในอดีตคนในสังคมจารีตที่มีความคิดทางเวลาแบบไตรภูมิจะไม่ให้ความสำคัญแก่เวลาตามประสบการณ์ กล่าวคือ ไม่ให้ความสำคัญแก่ความเปลี่ยนแปลงที่เป็นจริงของชีวิตและสังคมว่าดำเนินมาและดำเนินไปอย่างไร เชื่อในการคลี่คลายเปลี่ยนแปลงของชีวิตและสังคม ซึ่งจะต้องเป็นเช่นนั้นตามกฎแห่งเวลาของพุทธศาสนา (Satyanurak, 1995, p. 11) กล่าวคือ ความหมายและคุณค่าทางศาสนาเป็นสิ่งสูงสุด และไม่มีสิ่งใดมาเปลี่ยนแปลงได้

ตัวอักษรไทยที่นำมาเป็นภาพเคลื่อนไหวมีรูปแบบการเขียนแบบร้อยแก้วกวีนิพนธ์ ซึ่งเป็นคำไหว้ครูภาษาบาลี โดยการสั่นไหวของตัวอักษรจะเปลี่ยนไปที่ละบท ทั้งสี่ชั้น ชุดอักษร จนถึงบทสุดท้าย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้คงรูปของความเป็นภาษาบาลี ที่สะท้อนมโนทัศน์ก่อนการรับรู้ว่าการพัฒนาการของอักษรในชุดที่มีการเปลี่ยนแปลง ชุดสี่ที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสเปกตรัมแบบวิทยาศาสตร์ หรือสีทองแบบคุณค่าทางศาสนา การทับซ้อนของตัวอักษรในหลากหลายสี่สีที่ถึงแม้ไม่สามารถอ่านออกได้ แต่รูปของความเป็นภาษาบาลียังคงให้เห็นในอักขระแบบบาลี และในฉากสุดท้ายที่ผู้วิจัยเอาอักษรไทยออก ให้เหลือแต่ตัวนิคหิตและพินทุของภาษาบาลีที่สะท้อนมโนทัศน์แบบพุทธศาสนาผ่านรูปแบบของผู้คนในสังคมไทย

รูปที่ 13 การใช้สีที่หลากหลายสะท้อนแนวคิด

Figure 13 Using variety of colors reflects the concept.

รูปที่ 14 การใช้สื่อในงาน The Renaissance Legacy

Figure 14 Media in The Renaissance Legacy.

ส่วนผลงาน The Renaissance Legacy ผู้วิจัยใช้การเรื่องเล่าผ่านภาพจิตรกรรมไทย เริ่มจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และการเกิดขึ้นของเสาโครินเทียน (Corinthian) ในรูปแบบที่ผสมผสานลวดลายแบบไทย เป็นการสร้างรูปแบบศิลปะไทยร่วมสมัยที่นำเอาศิลปะแบบตะวันตก หรือสัญลักษณ์ของยุคเรอเนซองส์อย่างเสากรีกโรมันแบบโครินเทียน ที่ถือเป็นลวดลายที่สมบูรณ์ที่สุดและถูกนำมาใช้ในยุคเรอเนซองส์ ซึ่งผู้วิจัยนำการรับรู้แบบภาพเคลื่อนไหวที่ค่อย ๆ เปลี่ยนฉากและรูปทรงไปตามเนื้อหาที่ต้องการสื่อสาร ซึ่งสะท้อนเรื่องเล่าที่อยู่ในภาพเคลื่อนไหว (moving image) เรื่องเล่าหรือลำดับเหตุการณ์ทั้งหลายล้วนผูกโยงเข้าด้วยกันด้วยโครงเรื่อง (plot) โครงเรื่องคือ แก่นหรือโครงกระดูกของเรื่อง หน่วยย่อยต่าง ๆ ของเรื่องเกาะเกี่ยวเข้าด้วยกันเป็นลำดับหรือระเบียบตามโครงเรื่อง กล่าวอีกอย่างก็คือ โครงเรื่องเป็นกลไกพื้นฐานของเรื่องราว กำหนดจุดเริ่ม จุดจบ และลำดับของเหตุการณ์หรือลำดับของหน่วยย่อยของเรื่อง (Winichakul, 2019, p. 198) การใช้เรื่องเล่ามานำเสนอในภาพเคลื่อนไหว โดยใช้งานจิตรกรรมไทยแบบขรัวอินโข่งเป็นเนื้อหาที่สะท้อนเรื่องการรับรู้ในมุมมองแบบ linear perspective ที่ส่งผลต่อข้อจำกัดและการรับรู้ในการใช้สัญลักษณ์และความหมายแฝงผ่านงานจิตรกรรมไทยและบริบทหน้าที่ของการสื่อสารความดีแบบศาสนา อีกทั้งการผสมผสานศิลปะแบบตะวันตก ทำให้เกิดความรู้สึกว่าพระพุทธศาสนาสามารถอยู่ได้ในโลกสมัยใหม่ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการสร้างรูปทรงอย่างเสาโครินเทียนแบบไทย หรือสถาปัตยกรรมของตะวันตกกับตัวละครที่มีลวดลายแบบงานจิตรกรรมไทย เพื่อสะท้อนเรื่องเล่า และค่านิยมเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบไทยที่มีมานานในงานจิตรกรรมไทยจนถึงยุคปัจจุบัน

ศีลธรรมในมุมมองของพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเรื่องที่ดีหากเราสามารถทำความเข้าใจศาสนาและคำสอนในคัมภีร์ของศาสนาที่เรามีความเชื่อและศรัทธา ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบพระคัมภีร์หรืองานพุทธศิลป์ และการยอมรับความบริสุทธิ์ในการแสดงให้เห็นถึงพระธรรมที่แท้จริง เราอาจคิดว่าโครงเรื่องปราศจากอคติ แนวคิด อุดมการณ์ เพราะเป็นแค่เค้าโครงให้แกการลำดับเหตุการณ์และเรื่องราวก่อนหลัง เค้าโครงดูเหมือนกับไม่มีเนื้อหาสาระในตัวมันเอง แต่แท้จริงแล้วโครงเรื่องสะท้อนอคติ แนวคิด อุดมการณ์ที่ประมวลเหตุการณ์ขึ้นเป็นชุด และจัดลำดับความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ในแบบหนึ่ง ๆ (Winichakul, 2019, p. 199) หากมองในแง่มุมมองของโครงสร้างนิยม ไม่มีสิ่งใดที่บริสุทธิ์และเป็นธรรมชาติในตัวเอง สังคมและวัฒนธรรมล้วนถูกสร้างและกำหนดขึ้นมาจากได้เงื่อนไขของโครงสร้างนั้น ๆ อย่างในเรื่องเล่าทางศาสนา และงานจิตรกรรมแบบพุทธศิลป์

ผลงานทั้ง Words without Thoughts never make it to Heaven และ The Renaissance Legacy ที่ใช้ภาพเคลื่อนไหวนำเสนอผ่านตัวอักษรในเรื่องเล่าทางศาสนาและจิตรกรรมแบบขรัวอินโข่ง ที่ผู้วิจัยได้สะท้อนการทำความเข้าใจโลกในแบบหนึ่ง ๆ กับการทำความเข้าใจกับเรื่องต่าง ๆ ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา การรับรู้ที่ส่งผลต่อการทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่ใช้สำนึกก่อนการรับรู้ที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการให้ความหมายต่อความจริงของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งดูเหมือนปรากฏการณ์นั้นเกิดเป็นไปโดยธรรมชาติและเป็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมเอง

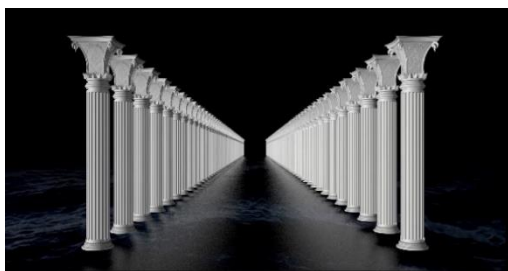
3. การสะท้อนแนวคิดออกมาเป็นผลงานสร้างสรรค์

แนวคิดแบบโครงสร้างนิยมที่ให้ความหมายกับภาษาว่า เป็นสิ่งที่ไม่เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมนั้น ๆ เรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมที่เป็นการจัดระเบียบและกำหนดระดับชั้นในสังคมนั้น ๆ ในอีกรูปแบบหนึ่ง ผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven ผู้วิจัยต้องการสะท้อนเรื่องข้อจำกัดในรูปแบบของภาษาแบบศาสนา ที่ไม่สามารถตีความหรือทำความเข้าใจในเรื่องอื่น ๆ ได้ หากเรายอมรับว่าความเชื่อหรือศรัทธาใด ๆ เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล และหากมีมนุษย์ที่มีความคิดเห็นถึงความเชื่อและศรัทธานี้มีคุณค่าต่อเพื่อนมนุษย์คนอื่น ๆ จึงพยายามที่จะเผยแพร่ความเชื่อและศรัทธา ย่อมเป็นสิทธิของแต่ละบุคคล แต่มนุษย์คนอื่นที่จะยอมรับเห็นคล้อยตามความเชื่อ และศรัทธาหรือไม่ก็เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลเช่นกัน ศาสนาคือสัมพันธ์ภาพที่บุคคลสามารถตระหนักรู้ด้วยตัวเองว่าคือ สิ่งที่เขาสร้างไว้กับโลกภายนอก หรือกับแหล่งกำเนิดของโลก และกับสาเหตุเบื้องต้น และบุคคลที่มีเหตุผล จะมีสัมพันธ์ภาพอย่างหนึ่งอย่างใดกับโลกได้โดยไม่ล้มเหลว (Tolstoy, 1995, p.125) กล่าวคือ ศาสนาสัมพันธ์กับสิ่งอื่นทั้งในฐานะ ทั้งปัจเจกและความ

เป็นส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมและวัฒนธรรม หรือแม้แต่เรื่องการเมือง ศาสนานั้นเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองมาตั้งแต่ต้น เราอาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์ชาติเป็นการเมืองรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากมันเกี่ยวข้องกับกระบวนการค้นหาคำตอบว่าทั้งสองฝ่ายเกี่ยวข้องกันอย่างไร ศาสนาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองทางโลกนับตั้งแต่แรกเริ่มและเราจะเห็นว่ามีการเมืองภายในศาสนาอย่างชัดเจน เช่น ข้อพิพาทว่าใครจะเป็นผู้นำศาสนา และควรใช้วิธีใดคัดเลือกผู้รับหน้าที่นั้น (Halloway, 2019, p. 254) นั้นหมายความว่า การเลือกสิ่งสัมพันธ์ของมนุษย์ย่อมเป็นสิทธิโดยชอบธรรม และการยอมรับว่าศาสนาบริสุทธิ์หรือไม่ก็เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถเลือกได้

เรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมนั้นอาจใช้ภาพและสัญลักษณ์เป็นสื่อในการสื่อสาร แต่สื่อที่สำคัญคงหนีไม่พ้นการใช้ภาษาและกระบวนการทางภาษา ภาษาเป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงให้เห็นความเป็นคนกลุ่มเดียวกัน ความเป็นปึกแผ่นของกลุ่ม และยังเป็นสัญลักษณ์ของความแตกต่างระหว่างกลุ่มอีกด้วย และเมื่อใดที่กลุ่มตกอยู่ใต้การรุกรานจากภายนอก สัญลักษณ์แสดงความเป็นเอกเทศของกลุ่มก็จะกลายเป็นสิ่งที่สำคัญมากยิ่งขึ้น และในบางกรณีมักจะได้รับการเน้นจนเกินความจำเป็น (Peter Trudgill, 1988, p. 18) เห็นได้จากการใช้วาทกรรมเรื่องความเป็นชาติ และความเชื่อทางศาสนาที่สร้างมโนทัศน์ถึงการถูกรุกราน และการสร้างความเป็นอื่นเพื่อให้ตระหนักถึงการสูญเสียคุณค่าบางอย่าง จนนำไปสู่ความเกลียดชังและความรุนแรงในที่สุด อีกทั้งการยืดขยายความหมายผ่านระบบสัญลักษณ์และความหมายแฝงในรูปแบบต่าง ๆ ยังส่งผลต่อการทำความเข้าใจประวัติศาสตร์ ข้อสงสัยและข้อถกเถียงเรื่องที่มาของวรรณคดีเรื่องไตรภูมิ ไตรภูมิพระร่วงเป็นวรรณกรรมลุ่มน้ำเจ้าพระยาภาคกลางตอนล่าง ที่หาหลักฐานผู้ก่อกำเนิดชัดเจนไม่ได้ว่าใครแต่ง? ที่ไหน? เมื่อไหร่? แต่ที่แน่ ๆ คือมีผู้แปลและเรียบเรียงจากคัมภีร์ต่าง ๆ จารบบนใบลาน แล้วถูกคัดลอกดัดแปลงแต่งเติมต่อเนื่อง เริ่มจากสมัยอยุธยาตอนปลาย สมัยธนบุรี ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (Wongthes, 2023, p. 428) นั่นเป็นอีกหลักฐานของการมีอยู่ของเรื่องเล่า แต่อย่างไรก็ตามข้อสงสัยอาจไม่ใช่ประเด็น หากแต่สัญลักษณ์และมายาคติของไตรภูมิ ยังทำงานอยู่อย่างต่อเนื่องในการให้ความหมายเรื่องชาติกำเนิดที่ส่งผลต่อลำดับชั้นสูงต่ำในสังคม

ส่วนผลงาน The Renaissance Legacy ผู้วิจัยสื่อสารผ่านการเล่าเรื่องในงานจิตรกรรมไทยแบบขรัวอินโข่งจากข้อสังเกตเรื่องการใช้สัญลักษณ์ที่สะท้อนเรื่องพระพุทธศาสนากับงานศิลปะแบบตะวันตก การใช้สัญลักษณ์ในการแสดงปรีชาธรรมในงานจิตรกรรมที่แตกต่างจากงานจิตรกรรมไทยประเพณีที่เคยมีมา และเป็นการสะท้อนความหมายในพุทธธรรมได้อย่างลึกซึ้ง เช่น การใช้ดอกบัวเป็นสัญลักษณ์เกี่ยวกับพระธรรมคำสั่งสอน และสภาวะในการเรียนรู้ธรรมของบุคคลประเภทต่าง ๆ นี้ ได้ปรากฏอยู่ในปาสราลีสูตร ซึ่งมีชื่อเรียกตามเนื้อความที่อุปมาอยู่ในพระสูตรและแปลความได้ว่า พระสูตรที่กล่าวถึงกองบัวดักสัตว์ โดยมีเนื้อหาเป็นบรรยายโวหาร ที่แสดงการถามและการตอบพร้อมกับใช้การอุปมาอุปไมยประกอบ เพื่อเปรียบเทียบให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ (Linawat, 2012, p. 78) นอกจากการใช้สัญลักษณ์เพื่อแสดงธรรมที่อยู่ในภาพ ยังมีการใช้คำอธิบายได้ภาพดอกบัวใหญ่ ความอุปไมยว่า ดอกบัวใหญ่เหมือนพระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกก็มีคุณอันประเสริฐฟุ้งไปในทิศทั้งปวง กลืนดอกบัวใหญ่เหมือนพระธรรมเพราะเป็นของเกิดแต่พระพุทธเจ้า หมู่คนที่ชมดอกบัว หมู่แมลงผึ้ง หมู่แมลงภู่ ซึ่งมานำชาติเกสรนั้นเหมือนหมู่พระอริยเจ้าที่ได้พระธรรมพิเศษมรรคผล เพราะได้ฟังธรรมเทศนาเป็นมูลเหตุแลฯ (Youngrod & Ongwutthiwet, 2016, p. 172)

รูปที่ 15 ผลงาน The Renaissance Legacy

Figure 15 The Renaissance Legacy.

รูปที่ 16 ผลงาน The Renaissance Legacy

Figure 16 The Renaissance Legacy.

การทำความเข้าใจสัญลักษณ์และความหมายแฝงในงานจิตรกรรมไทยแบบขรวิจิตร เป็นการใส่รหัสเพื่อให้เห็น การปรับตัวของพระพุทธศาสนาที่ทันต่อกระแสโลกตะวันตก การจะเข้าใจการกระทำไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงความคุ้นเคยกับ ข่ายใยมนต์ศน์เกี่ยวกับการกระทำเท่านั้น การถ่ายทอดผ่านสัญลักษณ์ช่วยให้สามารถขยายความเข้าใจไปสู่การมองเห็น ลักษณะแห่งมิติเวลาของการกระทำที่ทำให้ต้องเล่าออกมาเป็นเรื่องราว (Singsuriya et al., 2013, p. 89) ซึ่งสิ่งต่าง ๆ ตอบสนองกับการใส่ความหมายในสัญลักษณ์ในระดับต่าง ๆ ผ่านงานจิตรกรรมไทยผาผนัง นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ พุทธศาสนิกชนสามารถเข้าถึงพระรัตนตรัย ผ่านรูปแบบงานจิตรกรรมผาผนังโดยง่ายแล้ว อาจสื่อว่าพระธรรมคำสอนของ พระพุทธเจ้ามีความเป็นสากล สามารถปรับและประยุกต์ใช้เพื่อเข้ากับชีวิตประจำวันได้ไม่ต่างจากคำสอนของคริสต์ศาสนาเลย และอาจแสดงถึงความเหนือกว่าของพระพุทธศาสนาที่มีต่อคริสต์ศาสนา โดยเปรียบเทียบและบุคคลในเครื่องแต่งกายจาก ดินแดนตะวันตกในอากัปกริยาที่แตกต่างกันออกไป ภายใต้วิถีในการเข้าถึงพระรัตนตรัยอันเป็นสิ่งสูงสุดในพระพุทธศาสนา (Theppong, 2009, p. 93) กล่าวคือ เป็นการใช้อุปมาเปรียบเทียบให้เห็นภาพว่า บุคคลที่มาจากดินแดนตะวันตกยังสามารถ เข้าถึงพระรัตนตรัยได้ แสดงให้เห็นถึงเหนือกว่าของพุทธศาสนากับคริสต์ศาสนาและความรู้แบบตะวันตก ในการปรับตัวทาง ความรู้ ความจริง และอำนาจของชนชั้นนำสยามที่พัฒนามาอย่างสอดคล้องสืบเนื่องในวิถีคิดเรื่องการแบ่งแยกความรู้ทางโลกย์ กับความรู้ทางธรรม การรับความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่จากตะวันตก จึงถูกมองว่าเป็นเพียงแค่ว่าความรู้ในทางโลกย์ที่ธรรมดา สามัญ ไม่เพียงแท้และเป็นอนิจจัง พร้อมกันนั้น นอกจากที่ความรู้ทางธรรม คือ คำสอนของคริสต์ศาสนาจะถูกปฏิเสธ ถูกจับ แยกออกจากความรู้ทางโลกย์ให้เป็นเรื่อง “ทางธรรม” เกี่ยวกับจิตวิญญาณแล้ว ชนชั้นนำสยามยังได้นิยามตัวเองเข้ากับพุทธ ศาสนา ที่ผ่านการตีความใหม่ชำระให้บริสุทธิ์ และมองว่าความรู้ทางธรรมในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ที่เป็นความรู้ที่บริสุทธิ์ (Phueaksom, 2018, p. 230.)

ผลงานทั้ง 2 ชิ้น สะท้อนเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ที่ซึ่งส่งผลต่อมนต์ศน์ของมนุษย์ผ่านระบบภาษา และโครงสร้างของภาษา ที่กำหนดคุณค่าและพฤติกรรมของผู้คนในสังคม ที่สะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบของวัฒนธรรม บรรทัดฐานทางสังคม กฎหมาย และวรรณกรรม แต่คุณค่าย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย หากพิจารณาในแนวคิดแบบ สัญลักษณ์ที่อธิบายว่าภาษาไม่เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงมนต์ศน์ของผู้คนในสังคม และหากความหมายของภาษาไม่ได้ เข้าถึงความจริง แต่เป็นเพียงสื่อกลางที่สื่อถึงภาพตัวแทนความจริงของสังคมนั้น ๆ ภาพตัวแทนที่สื่อสารผ่านเรื่องเล่าทาง ศาสนาและกรอบศีลธรรมในสังคมก็เช่นกัน การผูกขาดการตีความภาษาแบบศาสนาและศีลธรรมให้เป็นเรื่องความเชื่อและ ความศรัทธาที่บริสุทธิ์เท่านั้น ปราศจากความสัมพันธ์กับมนุษย์ในมิติอื่น ๆ ย่อมส่งผลต่อการยอมรับความแตกต่างหลากหลาย ของมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นการตั้งคำถามกับเรื่องศีลธรรมในฐานะที่มนุษย์มีสิทธิและเสรีภาพในการเลือก รวมถึงศักดิ์ศรีของความ เป็นมนุษย์ที่อยู่บนพื้นฐานของกฎศีลธรรมแห่งสากล

รูปที่ 17 ผลงาน The Renaissance Legacy ที่สะท้อนเรื่องเล่าในงานจิตรกรรมไทย

Figure 17 The Renaissance Legacy that reflects narrative in Thai painting.

ข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ผลงานสร้างสรรค์ ผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven เป็นการนำตัวอักษรไทยแบบบาลีที่มีเนื้อหาในบทนำของไตรภูมิ เพื่อสะท้อนเรื่องภาษากับมโนทัศน์ในเรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรม ในการยึดติดกับรูปแบบของภาษาแบบศาสนา ที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งการเคลื่อนไหวในเชิงนามธรรมและสีสันทัน แต่ยังคงลักษณะของรูปแบบทางศาสนาที่ส่งผลต่อความเข้าใจก่อนการสำนึก และท่าทีของผู้อ่านที่มีต่อภาษาแบบศาสนา ส่งผลต่อการทำความเข้าใจชนบทรณนิยมทางศีลธรรมแบบไทยในการผูกขาดกับนิยามเรื่องความดี ส่วน The Renaissance Legacy พัฒนาจากเรื่องภาษามาสู่ภาพจิตรกรรมไทยที่นำเอามรดกตกทอดจากศิลปะเรอเนซองส์มาผสมผสานกับผลงานภาพเคลื่อนไหว โดยนำผลงานจิตรกรรมขรัวอินโข่งมาเป็นต้นแบบ เพื่อสะท้อนมุมมองของการย้อนแย้งกับการสื่อสารแนวคิดในผลงานสร้างสรรค์

การเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ทั้ง 2 ชิ้น ในระดับชาติและนานาชาติ ในส่วนผลงาน Words without Thoughts never make it to Heaven ได้เข้าร่วมแสดงในนิทรรศการ Galleries Night 2022 และนิทรรศการ 20 Years Retrospective of Experimental Video Art Exhibition, Thailand – European Friendship 2023 ที่หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งกรุงเทพมหานคร (Bangkok Art and Culture Centre) ส่วนผลงาน The Renaissance Legacy ได้เข้าร่วมแสดงในนิทรรศการศิลปกรรมบูรพา (Burapha Arts Exhibition 2023) ที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติหอศิลป์ เจ้าฟ้า และได้มีการเผยแพร่ผลงานผ่านช่องทางออนไลน์ YouTube channel ของผู้วิจัย ที่มีชื่อว่า Suparirk Kanitwaranun โดยสามารถเข้าถึงได้ผ่านลิงก์ www.youtube.com/suparirkk_video

5. การสรุปผล

ผู้วิจัยได้บทสรุปผลว่า ภาษาเป็นสิ่งที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้คนในสังคมหนึ่ง ในความหมายที่ระบบภาษาหรือสัญลักษณ์ที่อยู่ในโครงสร้างภาษานั้น ๆ ส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ นอกจากภาษายังมีรูปภาพและวัตถุสิ่งของรอบ ๆ ตัวเรา ซึ่งข้อจำกัดดังกล่าวยังส่งผลต่อการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม บรรทัดฐาน และเกณฑ์ตัดสินในด้านต่าง ๆ เรื่องเล่าทางศาสนาและศีลธรรมที่ถูกความเข้าใจก่อนการสำนึกได้ตีกรอบเอาไว้ ที่สะท้อนสังคมและวัฒนธรรมของไทยในการทำความเข้าใจชนบทรณนิยมทางศีลธรรมแบบไทย ผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาที่ผูกขาดกับนิยามเรื่องความดี บุญบารมีกับลำดับขั้นทางสังคม รวมถึงการตีความทางศีลธรรมให้เป็นแบบศาสนา โดยปราศจากการตั้งคำถามต่อเรื่องต่าง ๆ เช่น สิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรม และความเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และนำเสนอผ่านผลงานสร้างสรรค์ในรูปแบบดิจิทัล อาร์ต และการติดตั้งผลงานศิลปะการจัดวางภาพเคลื่อนไหว

เอกสารอ้างอิง

- Barthes, R. (1994). *The Semiotic Challenge*. (Richard Howard, Trans.). University of California Press.
- Barthes, R. (2004). *Myths*. (Wannaphimon Angkasirisap, translator). Khopfai Publishing Project.
- Benjamin, W. (2015). *Aura, politics, and film*. Read “Art in the Age of Mechanical Reproduction”. (Atthasit Sitthidamrong and Pipat Pasutthachart, translated and written). Wiphasa Publishing House. (in Thai)
- Changkwanyuen, P., & Somphan Promtha, S. (2013). *Humans and religion*. Academic Work Dissemination Project, Faculty of Arts Chulalongkorn University. (in Thai)
- David, P. (2007). *Ricoeur: A Guide for the Perplexed*. Continuum.
- Fine Arts Department. (2020). *Knowledge management project on reading and translating ancient languages*: Ministry of Culture. (in Thai)
- Halloway, R. (2019). *Religion: A History of Humanity's Faith*. (Sunanta Wannasin Bell, translation).

- Bookscape. (in Thai)
- Johnson, G. A. (2014). *Renaissance Art: A very short introduction*. (Jananya Triamanurak, translator). Open World Publishing House. (in Thai)
- Jongchitngam, S. (2019). The Buddhist concept of the Thammayut sect in the mural paintings according to the royal initiative of His Majesty the King. *Journal of Fine Arts*, 10(1): 48–87. (in Thai)
- Kanitwaranun, S. (2019). *Visual arts creative project. “The Continued horizon”: Philosophy, art, interpretation and understanding*. *Silpa Bhirasri Journal*, 6(2), 68–91. (in Thai)
- Kant, I. (2017). *Groundwork of the metaphysic of morals*. (Abbott, Thomas Kingsmill, Trans.). Digireals.com Publishing.
- Leesuwan, W. (1996). *Thai Painting*. Kurusapa Business Organization. (in Thai)
- Linawat, S. (2012). *The use of symbols in the Dharma mystery paintings of the Thammayut sect*. Piriya Krairiksh Foundation. (in Thai)
- Phueaksom, T. (2018). *Drops of blood, inscriptions, and printing presses: about the knowledge/truth of the Siamese elite, 1782 - 1868*. Illuminations Editions. (in Thai)
- Phumisak, J. (2019). *The history of the words Siam, Thai, Lao, and Khmer and the social characteristics of the names of the peoples. Complete edition*. Thai Quality Books. (in Thai)
- Premkulnan, P. (2017). *Temple-Palace under the royal wishes of King Mongkut*. Matichon. (in Thai)
- Ricoeur, P. (2006). *Memory, history, forgetting*. (Kathleen Blamey and David Pellauer, Trans.). The University of Chicago Press.
- Ricoeur, P. (2008). *From text to action: Essays in Hermeneutics, II*. (Kathleen Blamey and John B. Thompson, Trans.). Continuum.
- Ricoeur, P. (2016). *Hermeneutics and the human sciences: essay on language, action and interpretation*. (John B. Thompson, Trans.). Cambridge University Press.
- Satrawut, R. (2021). *Translating the self: Considerations on translation in the philosophy of Paul Ricoeur*. *Silpakorn University Journal*, 24(1), 39–52. (in Thai)
- Satyanurak, A. (1995). *Changes in the Concepts of the Thai leadership class from King Rama IV – 1932*. Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Saussure, F. (1959). *Course in General Linguistics*. (Wade Baskin, Trans.). Philosophical Library.
- Shakespeare, W. (1959). *Hamlet*. Harper press.
- Singsuriya, P. (1997). *The truth of the religious narrative*. [Doctor of Arts Thesis, Chulalongkorn University]. (in Thai)
- Singsuriya, P., Triyawong, K., & Satrawut, R. (2013). *Narrative, identity, and justice in the philosophy of Paul Ricoeur*. Khopfai Publishing Project. (in Thai)
- Tarkovsky, A. (1987). *Sculpting in Time: Reflections on the Cinema*. (Kitty Hunter-Blair, Trans.). Alfred A. Knopf.
- Thapwet, N. (1981). *Philosophical analysis of Traiphum Phra Ruang*. [Master of Arts thesis, Chulalongkorn University]. (in Thai)

- Thaweesak, S. (2017). *From state Buddhism to Buddhism independent of the state*. Siam Review Publishing. (in Thai)
- Thaweesak, S. (2019). *Man and freedom: philosophical perspectives Kant, Mill, Rawls*. Siam Review Publishing. (in Thai)
- Thaweesak, S. (2021). *Farewell to Buddhist Nationalism: Criticizing the concept of Buddhist nationalism of Somdej Phra Buddhakosajarn* (P.O. Payutto). Illuminations Editions. (in Thai)
- Theppong, P. (2009). *Analytical work from a new perspective: the concept of religious mystical paintings in the King Rama IV*. [Master of Arts Thesis, Silpakorn University]. (in Thai)
- Thongmit, W. (1979). *Khrua In Khong's Westernized School of Thai Painting*. Thai Cultural Datan Centre. (in Thai)
- Tolstoy, L. (1995). *Religion and morality*. (Akanee Munmek, translator). Chakrae Publishing. (in Thai)
- Trudgill, P. (1988). *Sociolinguistics: An Introduction*. (Suvilai Premsrirat and others, translation). National Research Council of Thailand. (in Thai)
- Winichakul, T. (2019). *Outside the traditions of Thai history*. Same Sky. (in Thai)
- Wongthes, S. (2023). *The power of Thai language and literature*. Natahak Publishing House. (in Thai)
- Youngrod, W., & Ongwutthiwet, T. (2016). *Deciphering the mural of King Mongkut - Khrua In Khong*. Museum Press. (in Thai)